

Imprimat legal

DATINA

AN. 1928

ANUL V.

Nr. 9-10

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ROMANIA

DATINA

ARTISTICĂ — LITERARĂ — SOCIALĂ

Director: M. Gușiță

An. V. Nr. 9—10.

Noembrie 1927.
Decembrie

SUMARUL:

După cinci ani	I. Celină
Ion I. C. Brătianu	Const. D. Ionescu
Rugă barbară — poezie	Eug. Constant
Troița din răscruci — schiță	Iulian Predescu
Tinerețe — poezie	Em. Giurgluca
Din războiul României — Toamna	M. Fontaine
Lacrimile — poezie.	Gherghinescu—Vanla
Paralizie civică — schiță	Al. Lastarov-Moldovanu
Neguri și lumini — Amintiri din război	G. Rolban
C. Rădulescu-Motru: Personalismul energetic	Al. Dima
Coperta	D. Stolca
Schițe—Desemnuri	G. Simionescu
	C. Nicolau

Mișcarea culturală:

Insemnări;

- Gânduri după cinci ani — Eminescu în Italienește.
Un erou conștient de jertfirea sa. — Mihai D. Ralea: Interpretări.
Marginalii pentru al doilea volum al Medelenilor.
Prăznuiri: Trei sferturi de veac dela moartea lui N. Bălcescu
Ortodoxismul axă artistică — Criză de tipar.
Scriul Românesc: Craiova — Biruința literaturii autochtone.

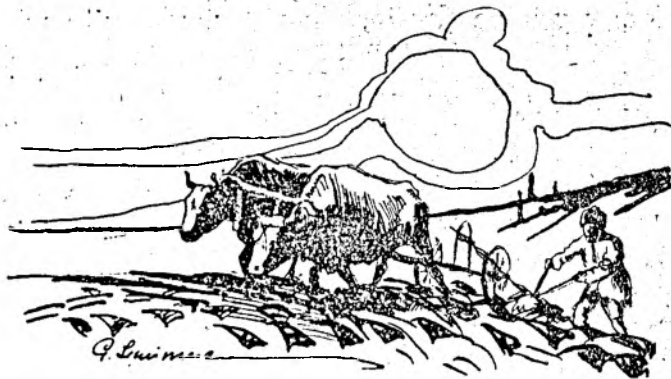

Orice reproducere este oprită

ABONAMENTE:

Lei 200 . . . pe an.
Instituții și autorități: Lei 300

Lei 30.

După cinci ani.

Nu facem încheieri de balanță, cu precizări de solduri orgolioase. Nu putem să afirmăm că am creat curent și am impus figuri literare. Nimic din obișnuitele concluzii pe cari le pun revistele centraliste. Ne-am început activitatea cu alte mobiluri decât acelea cari în deobște preocupă revistele. Uneori publicația literară se naște ca organ de exprimare, să-și plaseze proza sau versurile membrii comitetului ori chiar directorul. Intre noi cari am început a activa la „*Datina*”, nici unul n’avea în sertarele sale literatură fabricată, ce aștepta să fie expusă în vitrină. Altele am năzuit noi.

Până la război -- și opinia încă este curentă — asupra provinciei a fost reflectată o aureolă peiorativă. Tot ce derivă din energia intelectuală, dela București pleacă. Pentru provincie sunt rezervate alte îndeletniciri: jocul de cărți, cinematograful și întreaga cohortă de plăceri, mai mult sau mai puțin „*nevinovate*”. Provincia este un appendice al metropolei care-i dictează în ritm imperativ orice manifestare. E redusă la rol pasiv de receptivitate. Creerul este la centru, ea e șira spinării menită să producă cel mult mișcările reflexe; se subordonează și primește cu cumințenie ceea ce i se dă, fără a discuta. Cu morga aceasta Bucureștii au tratat provincia până la război.

Mișcarea noastră este un gest de emancipare și creațiune modestă. Am vrut să ne emancipăm de sub o tutetă cere ne socotia numai piață de debușeu și să ne făurim sufletul nostru. Am tins la înjgheburile unei *atmosfera* de intelectualitate, să smulgem puținii cărturari din rezerva în care se baricadează și să defalcăm din publicul cafenelelor pe cei cari ambianța îi târăște în pâcla fumului de țigare, la jocul de cărți și la zornăitul stupid al tablelor.

Dacă n'am reușit pe deplin, n'am desnădăjduit încă. Am suportat înfrângerile și suntem gata să înfruntăm altele. Inițial nucleul a fost mic și acum e crescut. De noi s'au alăturat alte puteri și am zămislit un cuib spiritual. Prezența noastră în periodicitate a arborat o veleitate și mulți și-au însușit-o. Acum se știe mai bine că, în afară de politică, joc de cărți și picnicuri cu jocuri la modă, mai există în anostul provincial și alte mijloace de a petrece timpul în mod superior.

Vrem să mergem mai departe, să comunicăm și cu masa rurală. Să undescă larg din centrul nostru provincial ecouri de glas al cărților și de cuget luminător. Bucureștii oferă, dar nu propagă. Din meterezele noastre pe celățue tindem să convingem pe cei apropiați. Pe lângă revistă și ramura ei, foaia pentru popor „*Datina Mehedinților*”, născută odată cu al șaselea an, ne vom sluji și de cuvânt. Am plănuțit și vom înfăptui un ateneu popular pentru suburbie care va radia la țară, în județ. Dispersiunea trebuie să se facă în cercuri ample.

Urzeala puțină de la început, fără program săgăduitor, am întins-o treptat, pe cât ne-au ajutat puterile și împrejurările. Printre firele planului a trecut suveica faptei și au răsărit câteva realizări. Au venit în mijlocul nostru și din cei mai vrâștnici ca noi, și ne-au urmat ucenici mai tineri. Fiecare își are un aport. Nu trâmăbițăm și nu consemnăm în partidele respective profilurile; ne facem datoria ca, după cinci ani de lucru, să măsurăm întinderile rămase în urmă și să ne îndemnăm singuri pentru viitor.

Ne-a slăpănit o credință de la început și am păstrat-o până astăzi: cultura românească trebuie să fie autohtonă, în raport stringent cu trecutul, asimilându-și din afară numai ceea ce-i convine. Credem în vigoarea tradiționalismului bogat și cuprinzător și o spunem ori de câte ori avem prilejul. Nu ne-am entuziasmat numai de florile de sulcină, de o frântură de doină și nu ne-a biruit melancolia numai pentru necazurile țaranilor. Toată viața românească am îmbrățișat-o, dar iarăși niciodată n'am uitat că mai presus de orice trebuie să stăruiască spiritul național, acela care ne diferențiază de ceilalți oameni.

Suntem însuflețiți de cugetul că regionalismul este pompa care absoarbe puterile parțiale, le filtrează din straturile permeabile și le transmite pure în regiunile de permanențizare ale culturii generale naționale. Organismul unui element etnic este aidoma oricărui altul din lumea vegetală și animală, are celule centrale și periferice, cele periferice trebuie să vieze ca și cele dinăuntru.

Acum doi ani, deschizându-se o discuție în publicistică, contestatoare a necesității revistelor provinciale și care le destina rolul de arhive regionaliste, am afirmat neted că din experiența istorică a Italiei se ridică, ca un principiu categoric, regionalismul, în viața ace-

lei țări; că Roma n'a fost nici când capitală culturală, că odinioară a domnal Florența și actualmente Milano; că există o emulație între diversele orașe reprezentante ale unităților geografice ori istorice.

Cu punctul de plecare în aceste convingeri am ținut să înfiripăm vieața unghiului nostru de țară. Avem satisfacția că din zona noastră redacțională s'au desfășurat și alte drumuri, cari duc peste hotarele trase.

Știm că există spiritualitate locală plămădită în literatura populară și în arhitectura religioasă; știm că sboară în văzduhurile noastre motive muzicale și trăesc credințe, datini și obiceiuri necunoscute; că este o limbă cu sevă proprie, cu particularități originale și rezonanțe rare; știm că în acest pământ al românismului este o fundație dacică mai pronunțată al cărei ecou n'a sclipit în opere trainice și clare. Dacă se culeg și se sbicesc firele revelatoare, năvodul va scoate la fața apei ce zace nebănuil în adâncuri.

Acestea însă cer ambianță favorabilă, alte preocupări decât cele de până acum. Prin apariția noastră ca revistă și acțiunea în afară de cadrele liparului, ne vom osteni să creem atmosfera; iar, dacă nu vom izbūli, vom râvni să păstrăm și să ducem mai departe ce s'a pozitivat până în prezent. Cei cinci ani de vieață și persistență ne îndreaptă într'acolo. Avem cel puțin o cheazășie din care curge speranța tinerească, stimulent pentru o cale nouă.

I. Cefină

Ion I. C. Brătianu.

Neamurile își aleg din profunzimile lor tainice pe marii vizionari. Ca filoanele rocilor tari, se selectează însușirile masselor amorfe, anonime, și se înmănușiază în exemplare reprezentative; rânduite de o putere peste rosturile comune, sunt menite să le cărmuiască în clipele grele. Triburile hălăduitoare în deșerturile timpului delegă inconștient un om care devine erou, patriarh purfător de gloate omenești și îndrumător la răspântii.

Neamul îi trimete din sânul său, dacă în alcătuirea ființei sale zac forțe; alifel, omul nu se naște și seminția piere, ca iarba care se taie, ca norii cari se frământă și se alungă în ceruri sure...

Prezența, în zile de mari chibzueli, a căpitanilor de oaste românească, a cărturarilor cu scris înțelept sau a voveozilor meșteri în primejdioase plutiri între gherdapuri, dovedesc energia poporului nostru. Am avut profeți în captivitate, în umilirea Babilonului nostru, mănuitoari de sabie în aprige înclăștări și minți dibace în a ne feri de războaie prea nenorocoase.

Din rândul marilor trimiși a fost și Ion I. C. Brătianu. În trupul lui aureolat de spiritualitate, ca un bronz de Rodin și în sufletul lui, rasa parcă își condensase toate caracterele. Dărzenie tracică, calcul latin și plasticitate slavă se armonizau și dobândiau unitate secundă, ridicată la sumum de potențial în figura lui Ion I. C. Brătianu. Liniștea, vorba puțină, dar adâncă și înțeleaptă, tactul, sunt note specifice românești pe cari le culegi oricând din firea celor mai simplii țărani. El, le-a sintetizat cu amploare în personalitatea sa puternică. Clocotul virtuților unui neam întreg a limpezit în cristalul sufletesc al unui

singur om tot ce are mai bun. De aceea a fost ales de stăpân, a știut să poruncească și să-și ducă poporul în pământurile făgăduinții visurilor seculare

A fost întruparea mării cuminenii care se numește tăcere. Vorba lui măsurată nu răsuna decât arareori, când nevoi imperioase o cereau. Cufundat într'un dom impenetrabil de liniște, parcă se punea în legătură cu morșii, cu străbunii, cu apa misterului care izvorăște din trecut și poartă cu sine îndrumările viitorului. Iar când graiul răspicat se rostia, prin el cuvântau legioanele de minți și suflete de dincolo de mormânt, toți cei cari au fost, cari au trăit și au năzuit binele neamului lor își trimeteau sfatul lor prin solul predestinat al prezentului. Și vorba lui stămpăra freământul, stingea sau incendia patimele cari pieriau prin ele.

Mare artist al măsurii, al tactului: n'a fost niciodată pripit, niciodată întârziat. Ori câte ori o mare bătălie îl chema pe poziție, se arăta și rânduia. Mulțimea îl învinuia de tardivitate, el tăcea și în ciuda tuturilor protestărilor nu comanda de cât în momentul oportun. Și nu greșea.

Ca neam am fost orânduți să ducem crucea tuturor stăpânirilor, să ne resemnăm, dacă primejdia era prea mare și să ne străcurăm supuși până la întorsături de istorie, mai prielnice. Am avut nevoie uneori de o anumită conduită de echilibru și abilitate pentru a nu fi striviți de cei cari erau mai tari ca noi. Ion I. C. Brătianu a fost întruparea acestei dibăcii românești, de a nu ne împotrivi unui rival mai puternic de cât atunci când îngăduiau împrejurările. El a fost sinteza acestui spirit politic românesc izvorilor din depărtate unghiuri de trecut.

Și dacă astăzi îl plânge o lume întreagă, de la cei cari au stat alături de el în vifor, până la cei cari și-au încrucișat spada lor cu spada lui, e că suflete largi reprezentative ca al lui Ion I. C. Brătianu nu răsar de cât la mari intervale. Blocuri cu linii pure de statuă care irumpe între colșuri de stană nu făurește de cât sporadic natura munților. Când ele se ivesc, sunt înconjurate de legende. Și legendară va fi personalitatea lui Ion I. C. Brătianu de acum înainte.

În inima Românismului, pe Argeș în sus, la poalele Negoiului, neamul a așezat în gropiștea somnului de veci pe eroii celei mai slăvite epopei: cavalerul și scutierul războiului sfânt. Amândoi au chibzuit și au activat pentru înfăptuirea unei minuni. Minunea există, ei nu mai sunt. Dar într'acolo, înspre locurile unde Carpații își revarsă domol poalele, către cititoriile primilor noștri Voevozi și celui dintâi Rege, către minunata Florică, alt răsad al sufletului său, se vor îndrepta în ceasuri de reculegere și în zile de planuri grele, dururile noastre. Morșii tac. Din pacea unde odihnesc, din ținuturile înspre care s'au dus ei ne trimit gândurile lor și ne învață să luăm statornic aminte din opera pe care s'au trudit s'o înfăptuiască.

La mormintele lor, vorba noastră trebuie să fie un legământ.

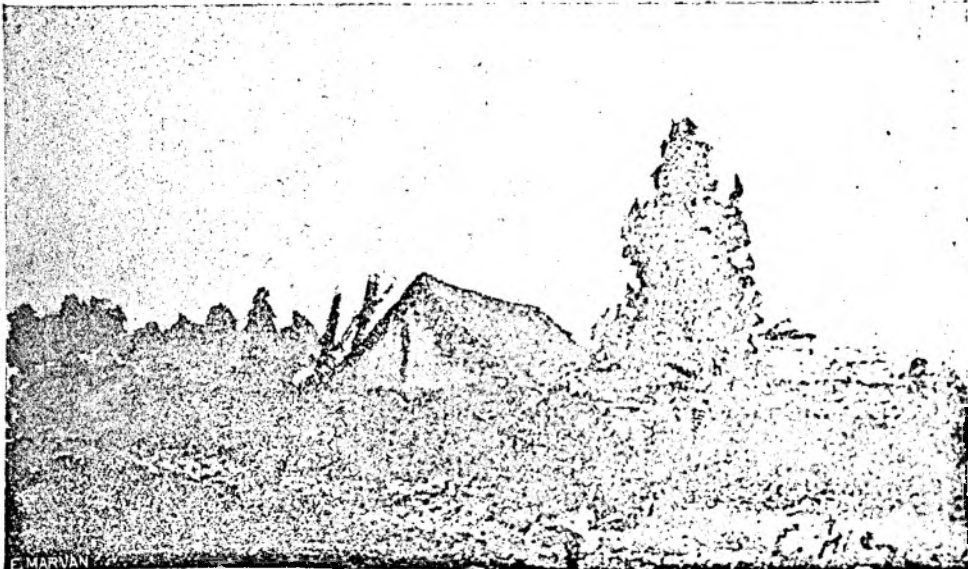
Rugă barbară *)

Apleacă-ți urechea'n țărână, moșnege, și-ascultă cum veacul mugește agonic,
 Cum greu pângărite de ghiara Satanei Cetățile lumii vuesc babilonic;
 Cu lamele gândului tău bănuelnic despică genunile — aducerii-aminte,
 Încruntă-ți sprâncenele, varsă-ți mânia, blestemul furtunii rostește-l fierbinte !

Desfrâul dă chiot în scorbura nopții... Beat, omul pândește cu ochi de jivină..
 Cu trupul cojit de păcale femeia-și târăște arsurile cărnii prin tină..
 Isbește cu pumnul în stânca răbdării, șivoele urii să curgă cu spume,
 Sfârșește-ți, prea sfinte, canunul și'n hohot blestemul de molimă—asvârte-l pe lume

Apleacă-ți urechea'n țărână și-ascultă cum gâlgăe sângele crimei nocturne ;
 Cum zodiile negre sub ghiara satanei se sbat gâfâinde în funduri de urne
 Din colțuri de suflet adună-ți veninul și firele bărbii le smulge, părinte ;
 Rostește vifornic blestemul gheenei și fă din cetățile lumii, morminte !

BCU Cluj / Central University Library, Cluj Eugén Constant.

*) Din volumul „Cu dalia pe lespezi” sub tipar.

Troița din răscruci...

Azi noapte aripa iernii s'abātu și prin satul Rădineștilor. O credeam pierdută prin cine știe ce lume și ce țări, cu vântul și gerul ei năprasnic, cu florile de gheață, așezate îndemânatec pe geamurile dela uliță.

În grădină au murit florile târzii, de toamnă și pe drumul ce șerpuește printre pomii goi, s'a așternut încet și tot mai trist, omătul.

Lămpile s'au aprins de mult, și pe rând, pela casele muncitorilor; gospodinele s'au trezit la miez de noapte și țes, ori coasă. De alături, dela mătușa Ruxanda s'aud cum păcănesc brâglele în război.

Are două nepoate, pentru cari a agonisit totul în viață: Ana și Mândra. Ana se mărită cu flăcăul lui Dinu Roată, om cu stare și cu legături întinse în tot satul și prin împrejurimi. Mândra oftează că al lui Barbu Profir, care s'a dus la cătanie i-a scris în două rânduri, că e greu în streini, și se pierde în orașul acela mare, cu căzărmi multe.

Incepuse un rând, dar l-a șters: îi eră rușine de Mândra să-i scrie, el, feciorul lui Barbu Profir, că a fost împins și înjurat de *domnul sergent*.

.... Porcii grohăe în bârlog. Alții mai flămânzi guiță, și dau cu botul în poarta dela fîndă. Cocoșii au pus în picioare tot satul, și dela un capăt la celalt, este o adevărată întrecere, între glasurile lor felurite, cari nu mai conținesc.

Dimineața se deslușește greu și posomorită. Ceața cenușie se ridică de prin văi, și se întinde ca o pală de fum peste luncile pustii și peste zăvoaiele amorțite și închise în neguri.

Departe, în fund, se ridică ca o namilă, cu spinarea încovoiată, Gărdanul.

È înzăpezit de mult, de cum a început să pice frunza, și cum stă așa, pușin aplecat înainte, parc'ă a pornit din loc, și stă gata să se prăvale peste Poeni.

În fața casei mele, stă casa veche, bătrânească, a lui Grigore Răscol, pe vremuri om cu stare, care a făcut mult bine în Rădinești. Primar, apoi pârcalab și ipistat, i-a dat din belșug Dumnezeu numai necazuri și lacrimi....

Mă uit la el: e bătrân cât încheeturile dela casă, roase de carii.

— Te închini, moș Grigore?

— Cât o trăi Grigore Răscol s'o închina lui Dumnezeu... Că i-a dat brațe, să se 'nchine și ochi să plângă... Că l-au dat morții afară, din casă...

Mitră se impușcă la vânătoare. Pusei câinii să-l caute pe Balmeș și pe Oslea, și-l găsirăm hoit, mușcat de Lupi. L-am cunoscut după ochi. Oh, ochii lui Mitră, negrii ca noaptea involburată, când fulgeră la o margine de deal și trăsnește la alta. Nu mai era ei; nu. Ochii lui Mitră trețu-

seră în lumea visurilor, se înnoptaseră de-a binelea ; dar i-am cunoscut genele: erau mari, lungi și stufoase, și se lipiseră de-atâta plâns și sbucium. Și totuși, de sub fruntea lui mare și bogată, aștept și azi să răsară iar privirile de săgeată ale lui Mitran să-l văd plecând pe poteca pădurilor în jos, cântând din frunză, spre poenile, strănse între colțuri de munte, cari-l crescuseră...

L-am luat în brațe... Dar dumneata nu știi ce însemnează să porți pe mâini un copil mort. O, nu știi... Pământul, cu toate câte-s pe el, și ntr'ânsul, e mai ușor, e fulg de zăpadă.

Așteptam să se descleșteze din înghețul morții, mâinile lui țapene să se 'ndoae, să se 'ncălzească, și să mă ia de grumazi, de gât, și să mă sărute... Dar așteptarea mea n'avea sorți, căci ochi-mi cădeau mereu pe buzele lui roase de moarte, și pe surâsul trist care trecuse de mult, hotarele acestei lumi.

Și eu l-am îngropat. Da, eu cu mâinele astea pe cari le vezi, și mi-e teamă că în fața lui Dumnezeu, Grigore Răscol a greșit, a păcătuțit amar, că el, cu mâna lui de tată, a îngropat pe Mitran.

L-am pus jos, un maldăr de frunze de fag, să cânte din ele când i-o fi dor de noi, și apoi am pus ramuri de celină, să-i cânte de noi, când ne-o veni dor de el, iar pe bradul dela căpătâi, i-am crestat în coajă: „Mitran Răscol din Rădinești“.

A trecut apoi ca la un an, și în primăvară, când se topesc zăpezile și vântul rostogolește bolovanii cât îi casa, și rctează trupuri de fagi și de stejari, îmi luă apa pe Sânziana.

Venea dela Retezatu, cu spinarea încărcată de șindilă. Făcusem casă nouă, s'o mărit, și s'o instăresc. Mă uitam la ea ca la o minune, și când puneam ochii pe ea, îmi lăcrămau de bucurie, și totdeauna în sufletul meu eră primăvară. Mi-au povestit tovarășii ei, cum a trecut puntea pe Cerna până la jumătate, cum s'a rupt streaja și cum a alunecat în vâltoare. Am căutat-o zile întregi și nopți lungi cât un veac, am stat cu lumini aprinse pe malurile apei, doar i-o scoate undele — trupul. Dar nu; trupul ei era frumos pentru lumea Rădineștilor.

Mlădiță din neamul Răscoleștilor, avea să poarte mai departe, mândria și frumusețea neamului ei, care se trăgea din vechi străbuni, și din oameni de suflet și cu inimă.

Dar n'a fost numai atâta. După ce-mi muri Mitran și Sânziana, intr'o noapte de toamnă, îmi puseră vrășmașii foc la casă. Mă lasară pe drumuri, de umblam din ușă în ușă cu bruma de lucruri ce-mi mai rămăsese și cu baba, Dumnezeu s'o ierte.

Îmi otrăviră vitele și-mi furară banii ce-i strănsesem din om în om, pela hramuri și nedei, pentru biserica din sat... Că am fost om, care am alergat și agonisit pentru obște, am dat cu amândouă mâinile și am miluit

pe sărac, când l-am văzut gol și flămând... Rămăsesem din tot avutul meu, de gospodar muncitor și cinstit, numai cu Murgu, calul cu care am bătut drumurile la oraș, și cu care treceam în vremea mea dealurile și luncile, ca săgeata...

Prin casă șueră vântul, ferestrele sunt sparte, ca un om căruia i s'au stins luminile ochilor; ba nu i s'au stins: i s'au scos ochii și au rămas sub frunte două gropițe, ca două adâncuri mari, negre și fără sfârșit. De câte ori mă uit la ferestrele casei rămase pe jumătate din foc, și unde-mi adăpostesc povara bătrânețelor mele, îmi zic: Așa or fi ajuns și ochii lui Mitrăn. Ca două găuri mari negre, și fără sfârșit. Și-ai Sâmbzienii s'or fi prefăcut în flori de apă, flori mereu umede, stropite și reci, ca apa de munte, cu coroana lor deschisă spre cerul întins și larg ca un pustiu, cu care ei se asemănau așa de bine...

Ba mi-au venit într'o zi gânduri negre. Mi-a venit să iau cingătoarea și să mă spânzur, ia aici, în tindă să treceți toți pe uliță și să mă vedeți. Cu ce am greșit eu în fața lui Dumnezeu? Eu, Grigore Răscol, care n'am luat din bunul altuia, dar am dat cu prisosință din pușinul meu; eu care am slujit satul ăsta și am făcut biserică, și le-am adus popă, că rămăneau morții neîngropați.

Ce am greșit eu în fața lui Dumnezeu, ca să mă pedepsească astfel?

— Dar unde-ți este moș Grigore, feciorul cel mai mare, care am auzit că a fugit de acasă, de când era copil?

— Cine mai știe, prin ce streinătăți o fi, sau unde s'o odihni de-a binelea, alături de Mitrăn și de Sâmbziana.

Nici o veste. — și s'aproape patruzeci de ani.. Așa s'copiii... Uită pe bătrâni, și noi ne uscăm de dorul lor, ca iarba de secetă; plângem după ei, când ei nici nu se gândesc la căminul lor, la brațele cari i-au purtat la ochii cari au veghiat asupra lor, în nopțile copilăriei... Așa a fost de când îi lumca, și așa o fi, cât va bate vântul... Zăpada se vântură prin bățatură în vârtej. Se lăsase un frig de te tăia și un vânt subțire și ascuțit, bătea dela deal. Grigore Răscol, tuși de două ori, puse capul în pământ și-mi spuse: mergi sănătos... că mi-i lungă... povestea, și apoi e frig în bățatură și dumneata tremuri ca vergeaua..

Când intrai la mine în curte, auzii cum trânti ușa dela casă și cum îi trase zăvorul...

* * *

Pela prânzul cel mare secretarul primăriei bătu în poarta casei lui Grigore Răscol. El ieși în tindă, de aci în bățatură, și apoi la poartă. Când îi întinse secretarul hârtia, moș Grigore mai că nu vru s'o primească:

— Tiii, logofete iar vre-o pârdaľnică de citație; iar martor pentru toți nevrednicii cari se bat, și se ocărăsc, iar drumuri, iar cheltueli, iar jurământ.

— Nu, nu, moș Grigore, o scrisoare dela Turn...

— Dela Turn? Mă-re cine mi-o scrie mie din ăl Turn? Mitran a fost pe acolo când s'a bătut cu nemții că-mi spunea el, că i-a prăpădit vrășmașul acolo... O fi făcut vre-o legătură pe alocurea, și-mi scrie că o fi aflat de moartea lui Mitran.

— Bună ziua Moș Grigore, că eu mai am și altele de împărțit...

— Bună să-ți fie inima voinice...

Și moș Grigore se pregăti să iese în sat, la un om al lui, să-i citească scrisoarea. Că toate bune le avea moș Grigore Răscol, dar nu învățase carte. Pe vremea lui se învăța carte cu mare greutate.

Se duse țință la dascăl. Îi întinse scrisoarea. Până s'o desfacă și s'o citească îl îndemnă pe moș Grigore să-i taie o doscă de lemne, că i-a fugit argatul. Moș Grigore se supuse. Tăia rar și încet, de abia se auzea lovitură securii, în lemn. Eră slab și fără puteri. Par'că eră un copil care pusese pentru întâia dată securea în mână, să încerce și el cum se taie lemne. La un moment dat, toți ai casei o luară în goană spre șopru de vite sub un deal, ținându-se unul după altul, dând sunne de o mare bucurie. Învățătorul, cu cisme mari în picioare, cu o căciulă țurcană, cu șal de lână gros la gât, și cu haina în umeri, mergea în fruntea cârdului care sburda în mare veselie. Puțin timp după aceea, un copil se înapoie acasă să ia un vas, căci făcuse vaca...

Moș Grigore așteaptă o vreme bună, dar dascălul nu mai venea. Cucoana dascăliță, se înapoie acasă, și moș Răscol o rugă să-i citească ea scrisoarea...

— Ia fă bine și du-te la cine ai mai fost să-ți citească prostiile d-tale, căci noi nu avem timp de pierdut și bărbat-meu e prins acuma, în deal la staul, că ne făcă vaca, și n'o poate lasă singură... Și spunându-i aceste vorbe, îi aruncă scrisoarea în obraz.

Grigore Răscol luă atunci drumul primăriei. Acolo îl găsi pe notarul comunei, Ilie Ciuhurzu — care scria într'o condică mare și cu foi multe.

— Domnule notar, fii bun, rogu-te, ia, o epistolie, citește-o dumneata...

— Mai așteaptă afară, până te-oi chema. Și moș Grigore Răscol așteaptă până la aprinsul lămpilor, și până se făcuse noapte, de-abinelea.

Domnul notar se părea a fi tare îngândurat, și se pripia cu sărg, în scris. Din câte pricepusem, îi veneau căpeteniile dela oraș, să vadă ce lucrează, și cum se poartă în sat.

La ieșire, văzui că uitase de mine.

— Domnule Notar, scrisoarea mea...

— A! moș Grigore Răscol... vino acasă.

Îl duse acasă într'adevăr, și-i spuse că-i scrisă cam încălțit, că ăl care a scris nu prea știe carte și că e greu de citit. Dar pentru moș Grigore face el, dar să vină mâine până în prânz, la el la lucru, la o coșere.

— Domnule notar, nu mai lucrez nici pentru mine, acasă... nu mai am puteri și nici vederile nu mă mai slujesc. De abia merg pe drum, că picioarele s'au schilodit și ele de bătrânețe, brațele s'au uscat, și apoi mai am și un năduf, domnule notar, că dacă ai trece noaptea pe drum și m'ai auzi cum tușesc și cum gem, ai fugi și dumneata de mila și de uritul horcăitului meu.

— Bine, dar și eu muncesc, dacă îți citesc scrisoarea asta, și vezi bine că și eu port ochelii și nu mă prea ajută vederile. Dar, vino mâine pe zi... la lumina zilei, zăresc mai bine literile.

Și Grigore Răscol ieși dela notar și se opri drept la poartă la mine.

— Bună seara domnișorul...

— Bine ai venit moș Grigore... dar dumneata să ieși, pe așa vreme, din casă...

— De, colind de o zi pela cărturarii ăștia ai satului, ca să-mi citească o epistolie... Ci-că vine tocmai din Turn.

Și după ce-mi povesti pățania dela învățător și dela notar, îmi întinse epistolia, care se cunoștea că umblase prin prea multe mâini...

— ....Moș Grigore, cine este Ion Răscol?

— Ion Răscol? Ion e numele unui copil al meu plecat de acasă de mic, și despre care nu mai știu nimic, de-s aproape 40 de ani... Răscol este numele meu și al neamului meu, al Răscoleștilor...

— Bine, bine, dar aicia scrie: Ion Răscol către tatăl lui...

Și eu te știam că nu ești om de șagă. Ori toți știți și numai eu nu știu nimic; ori toți vedeți, și eu nu mai văd; ori toți auziți și eu nu mai aud... că toată lumea se uită după mine.... Și un om strein, bătu dintr'un capăt în celalt satul... O fi el? o fi umbra lui? Cum? și dumneata crezi că Ion al meu trăește? Spune-mi, spune-mi cum i-ai spune lui Dumnezeu... Mai poate avea Grigore Răscol, din Rădinești, un urmaș, care să-ipoarte numele, și să închiză ochii liniștit, că are cine să-l cumân-de și să-i poarte cele creștinești?

— Eu nu știu, de mai trăește ori nu.... că-s mai tânăr, și nu l-am apucat... dar am aflat și eu, dela părinții mei, că ai avut unul, de-o seamă cu Mihai, al nostru, care fi-a fugit de acasă, de mult... și iată ce spun epistolia:

Dragă taică,

Îți scriu dacă vei mai fi pe lumea asta.

Că eu am plecat de-o șchioapă de acasă și nu mai știu nimic de dumneavoastră.

Bine am făcut sau rău am socotit, nu-s eu de vină. Este soarta, care mi-a deschis drumul ei spinos, de mic copil, iar acum mi l-a închis, poate,

pentru totdeauna, căci o mare năpastă a căzut peste capul meu. Vino aici, la Turn, în str. Muncitorului Nr. 3 și vei afla totul.

Grăbește-te și nu uita pe Ion fiul dumitale cel pocăit.

— Și dumneata știi și nu vrei să-mi spui...

Știi că Ion e în sat, că el a adus epistolia, și i-a dat-o logofătului dela primărie să mi-o aducă, să mă încerce, să vadă ce zic, dacă-l primesc, ori nu, și dumneata mă minți, și eu n'aș fi crezut așa nici în ruf-tul capului...

Ioaaaaneeee! Ion e aici și nu vrei să-mi spunei. Dați-mi pe Ion că el nu e mort, și el veni cu scrisoarea'n sat.

Și ieșind afară în tindă Grigore Răscol strigă cât îi luă gura: Ioaaaanecc..! vino Ioane, acasă, vino, că ești în sat, și oamenii-s răi și nu vor să-mi spue... Ioane, vino, Ioane, că te-așteaptă Mitran și Sânziana... și mamă=ta Ilinca, mă'ntrabă'n vis, de fine.

Și strigătul lui Răscol o luă pe linia satului, până în deal la biserică, și se pierdu în pădurea de salcâmi, uscați de vânt, de ploaie și de ninsoare.

Grigore Răscol plecă dela mine, împleticindu=se, cu capul gol, și cu mâinile duse la ochi....

Iși ștergea lacrimile cu dosul palmei lui osoase și aspre și cù gura mânecii dela cămașa de cânepă. Plângea cu hohote, de bucurie și de durere.

Ai mei se speriaseră: a înebunit Grigore Răscol, și nimeni nu mai eși din casă, până la ziuă, de urit, deși eu ținându=mi curajul îi lămurii cu multe amănunte, cărui fapt lăuntric sufletesc se datora ieșirea din minți a bietului Grigore Răscol....

În sat s'au stins toate luminile.

Din văzduh ninsoarea se lasă liniștită peste pământ, și oameni. Fumul iese din ogeacuri, și o ia în bătaia vântului.

Prin mijlocul satului, pe lângă linie, se scurge domol și plescăind în maluri apa râului, murmurând tot mai încet, și tot mai trist. Numai în casa lui Grigore Răscol cineva se bate cu umbrele: din lăuntru s'aude un glas răgușit, ca al unui om aproape sugrumat: Ioaaaneccc... Vino, Ioane, vino, acasă, vino, că ești în sat, și oamenii-s răi și nu vor să-mi spue... Ioane, vino, Ioane, ca te-așteaptă Mitran, sus, la brad, și Sânziana, schimbată de Dumnezeu în floare, pe malurile Cernei....

Și când tăcerea s'a împetrit, iar ninsoarea s'a demolit, și truditele trupuri omenești se odihnesc iar sufletele călătoresc și zboară în lumca lor de vise, o umbră de om suie dealul bisericii, cu luminița aprinsă....

Grigore Răscol se duce să spună babei Ilinchii, că Ion trăește, și c'a venit în sat, la ei acasă....

* * *

În dimineața următoare Grigore Răscol a venit din nou la mine, să=și ia scrisoarea.

Știe că a fost vorba aseară de epistolia lui Ion, că va trebui să plece la Turn, dar nu-și aduce bine aminte de strada, și mai ales nu-și amintește de cele ce s'a întâmplat azi noapte.

De ce l-or fi adus vătășei primăriei, din spre ziuă de pe linia satului, și ce-o fi căutat el, singur pe uliță, cu capul gol și cu minteanul în spinare, pe așa vreme și pe așa frig.

Știe numai atât, că a fost la mine, că i-am citit scrisoarea de la Ion, și că apoi l-a podidit plânsul, că l-a apucat o amețală mare, și după ce s'a dus acasă și a întins scoarțele cele mai bune pe laviță, ca să pregătească odihna lui Ion, el spune că a adormit greu, greu de tot, de nu-și mai aduce aminte de nimeni și de nimic.

Și pe poarta de la bățatură Grigore Răscol ieși îmbrăcat în cojoc mare, cu căciulă rotundă în cap, călare pe Murgu, calul care l-a purtat pe toate drumurile, cu toate necazurile și cu toate bucuriile lui.

Și cum mergea pe drumul lung și alb, îi venea să oprească în dreptul fiecărui călător și să-i spue minunea: Ion, fiul lui cel mare trăește. Neamul Răscoleștilor n'a rămas fără urmași, și el, Grigore Răscol are la oraș băiat, care se va fi făcut poate *domn* mare, și care va fi umblat pela școlile cele înalte, pe unde au învățat carte, băieții proprietarului:

Simțea nevoia de a se spovedi cuiva, chiar lui Murgu.... Il bătea pe gât și-i mângăia coama, și cu un zâmbet de om fericit, Grigore Răscol își spunea povestea murmurând cuvintele, ca'ntr'o rugăciune.

Ce lung e drumul, până la Turn....

A obosit și Murgu, care a început să policnească, iar pe el îl doare spinarea, i-a pătruns parcă un cuiu în șale, iar oaszele le simte că a intrat unul în altul.

Când a ajuns la oraș a scos dela brâu scrisoarea și a întrebat pe un trecător, unde e strada pe care i-o scrisese Ion: Muncitorului Nr. 3.

Trecătorul l-a îndreptat încotro s'o apuce, și ajunse, la locul care căpătase în sufletul lui puterea unei noi lumi, care-l aducea acolo și-i amăgea bătrânețele, într'o clipă, fiindcă strada Muncitorului era la marginea orașului.

Când ajunse în dreptul casei cu Nr. 3, ieșea de acolo un domn, înalt, chipeș, cu o geantă în mână, urmat de un polițist, între două vârste, cu fireturi multe pe uniformă, dar îmbrăcat neingrijit și murdar. Gulerul unuros e departe mult de aurul galonului dela epoletul mantalei, iar bocanții din picioare, nu văzuseră de mult unsoarea sau peria. Păreau mai mult, a fi făcuți din coajă de lemn de cât din piele, iar jambierii groși și tari, roși și scâlțiați la pulpe, păreau niște coșuri vechi, de sobă săracă,

— ...Am înțeles domnule Procuror, roști polițistul, bătând călcățele și luându-și poziția militară.

Măine la orele 10 dimineata, să-i am. pe toți la Parchet, Pentru Ion Răscol, autoriz. înmormântarea.

Grigore Răscol, cu calul de dârlogi, și cu căciula în mână, încremenise cu ochii la cei doi streini din poartă, cari se pregăteau să se despartă, și numele lui Ion Răscol, îl făcu să tresară, și mai mult, că în sfârșit, și-a afins țința.

Numai numele îl putuse prinde și vorbele *dimineață* și *Parchet*...

După ce cele două autorități se despărțiră, ceromonios, Grigore Răscol se luă după polițist și-l strigă din urmă :

— Domnule, domnule, vreau să vorbesc cu Ion Răscol,... auzii că-l cunoști și vreau să ținui cu el... că eu-s Grigore Răscol din Rădinești, și am venit după vorba lui, că-i în grea năpastă...

Ia, și epistolia... Eu-s taică-su...

— Ei, moșule, vii târziu.... Ion Răscol, rosti sentențios auxiliarul Parchetului, este implicat în fraudele dela Depozitele Gării, unde eră Casier, și aflând de descoperirea lor, s'a spânzurat azi noapte într'o magazie....

Lui Grigore Răscol îi tremură genele, un șivoi de lacrimi îi udă obrazul și fiorii reci, îi pătrunseră prin tot trupul....

Ion, Ion Răscol, copilul plaiurilor din Rădinești, s'a omorât... Copilul lui Grigore Răscol, strâns cu funia de gât, ca vita...

Își cercetă conștiința și-și spusă în gând: vreun păcat? Pe cine am omorât, sau am ajutat să omoare? Pe cine n'am ajutat și am lăsat să moară din pricina mea...

În mintea lui Răscol se facu un gol mare....

Pământul se deschise și-i se păru că-l înghite....

Seara se întindea tot mai mult peste orașul impestrițat, și Grigore Răscol avu o teamă mare. Să nu înopteze în fârg. Nu, să nu doarmă în orașul în care copilul lui ciopârțit de cuțit, odihnește somnul liniștit și de veci.

— Li înșiră pe toți în minte: Mitrăn, Sânziana, Ion, și pe deasupra Ilinca, soția lui.

De-acum îs toți pe un loc... a mai rămas Grigore să răsplătească, cine știe ce păcate.

Și cu gândul acesta ieși din oraș, unde-i fierbere mare, și unde gazetele vestesc cu litere mari și grase, sinuciderea lui Ion Răscol. Se descoperise marele vinovat: un inspector de câte ori venea în localitate, — și venea foarte des — lua din casă dela I. Răscol cu zecile de mii, și le juca noaptea la cărți. — Ancheta l-a surprins pe Casier nepregătit, cu banii ne puși — și de cât să cadă de rușine, mai bine și-a pus capăt zilelor.

Cum ieși din primul sat, pe marginea drumului, la răscruci, a oprit un om încărcat de gânduri, și cu capul gol și plecat în fața unice troițe, pe care scrie: „*Veniții ca blaglostoviții părintelui meu, de moșteniți împărăția cerurilor carele este gătită vouă dela începutul veacurilor*“.

È obosit... și el, și Murgu. Ar vrea să rămână la umbra acestei cruci, și să se culce și el, să se îngroape sub nămeții de zăpadă, pentru totdeauna. Zările s'au închis de tot, iar frigul strânge omățul și-l întărește.

Doar Grigore Răscol se închină la troiță și vorbește cu Dumnezeu:
Doamne, Doamne, ajungă-ți atâta pedeapsă.

Cu ce am greșit eu înaintea Ta! Doamne!

.... Două lacrimi căzură în zăpadă, iar calul mișcă din cap....

Iulian Predeștu.

BCU Cluj / Central Library Cluj

Tinerete.

*Pândesc în lunci cu florile și mura
Cum ziua-și scurge mierea prin frunzare
Și umbra mea de cerb gonit tresare
Că sângelui din tâmple-i simt arsura...*

*Pornesc neliniștit cu păru 'n vânt
Spre unde soarele plutea în ciuturi
Călcâiul mi-l sărută în fugă fluturi
Și sorb miros de fân și de pământ...*

*Trec râul săgetându-i spuma 'n not
Și-alerg prin biciu de crângi cu trupul ud —
Nu-mi pasă de ce văd și ce aud
Și semenii din câmp ce mă socot.*

*Amurgul lunecă pe ape, apă lină.
Imi sângeră pe frunte plesnele
Și-mi tremură prin spinii verii glesnele...
Da 'n piept imi arde-un bulgăr de lumină.*

*Vigorile crescute an cu an
Sbucnesc întărâtat gonind spre țel —
Ceeace aud e dulce glas de miel
Ceeace văd e mac aprins în lan*

*In lanul ce inundă ca un râu
Trupșoru 'ncins în inul iei alb
Că dulce-i, Doamne; sânul iei cel crud
Svâcnind aprins ca aurul din grâu.*

Emil Giurgluca

Din războiul României:

Toamna

de **M. Fontaine**

Septembrie a sosit: toamna s'apropie. Dacă în timpul zilei se mai simte oarecare căldură, în schimb serile și nopțile sunt reci; când regimentul meu se află în repaus și când mă culc sub cort, trebuie să mă învălesc cu foarte mare grijă spre a nu mă trezi înghețat în miezul nopții; iar apa ce mi-o aduce ordonanța în fiecare dimineață într'o sticlă, pentru spălat, e înghețată. Cerul e mai turbure și se 'nvăluște adesea în ceață. Pe câmpurile întelenite, unde în apropierea mea ciocârliia se înalță ca osăgeată, culoarea cenușie a înlocuit pe cea verde.

Berzele se strâng, rătăcesc în călduri în aer și încep să emigreze. Ele se ridică deasupra Mărășeștilor; dar Nemții le întâmpină cu pocnete de pușcă; desorientate, ele fac o semi-întoarcere, ezită, apoi încearcă să-și ia drumul prin Panciu... Noi nu le mai zărim decât ca pe niște puncte minuscule...

Ecouri de armă răsună din nou; iată-le, s'apropie de noi, apoi se îndreaptă într'o altă direcție, în căutarea unei regiuni unde pânditorul neamț mai puțin băgător de seamă, nu va încerca să întâmpine cu focul stupid al armei sale, instinctele speței, în căutarea unui climat mai dulce.

În urma berzelor, alte pasări în stol triunghiular așa de sus, încât nu pot distinge ce fel sunt, se îndreaptă spre sud. Câteodată triunghiul în V pe care-l forma cărdul, se desface; una din laturi aproape în întregime se separă și sboară izolată, însă păstrându-și mereu alinierea internă. Restul își continuă mersul său în unghiu cu ambele laturi inegale; apoi cele două crâmpoie se reunesc.

Zilele trec la fel de dulci; apoi în mod brusc în timpul nopții temperatura se schimbă; ieri aerul era curat și de o limpezime adorabilă. Dincolo de nesfârșitele podgorii „Negroponte“ în a căror margine este săpat adăpostul meu, și care își desfășoară pe întinderi de sute de metri vițele ale căror frunze încep să se pârlească, câteva case scot la iveală din cenușul paraginilor cu iarbă uscată, contururile lor precise, tăeturile lor dreptunghiulare cu acoperișul roșu. Uzina de produse chimice dela Mărășești cu pereții săi albi și cu grămezile piramidale de calcar, sclipitcare, contrastează puternic cu blocul întunecat al gării de cărămidă; mai departe perdeaua plopilor

lor înalți mascau cu draperia lor verde, fluviul alungit spre poalele dâmbului încoronat de câteva buchete de arbori și de câteva colibe de un alb impecabil.

Ieri, în lumina crescândă a răsăritului, peisagiul dă reflexe de albastru, roșu, verde, galben. Astăzi contururile sunt estompate, culorile șterse. Vântul de nord suflă cu violență; totul e cenușiu, depărțările se pierd în urma unui voal de praf des și persistent ca o ceață.

Din ce în ce activitatea inamică se încetinește, neînsuflețindu-se decât la intervale neregulate, fără a se ști pentru ce, fără ca vre-o circulație neobișnuită în interiorul liniilor noastre să justifice această deșteptare bruscă și capricioasă. Noaptea mai ales sunt măreț de calme: rare sunt rachetele care străbat întinericul prin traectoria lor rapidă; trecerea nu e întreruptă decât prin sdruncinăturile căratului pe drumuri nehotărâte, sau prin isbitura ciocanelor pentru fixarea țarșilor între cari fiecare din adversari întinde rețeaua proiectoare de sârmă ghimpată. Liniștea aceasta a nopții incurajează și înlesnește trecerea desertorilor și a fugarilor.

Aproape în fiecare dimineață vedem venind la postul nostru, condus de un planton neîncercător, vre-un necunoscut ale cărui haine sdrențuite nu arată întotdeauna naționalitatea. Foarte adesea ei sunt prizonieri ruși cari vin astfel la noi evadând din liniile inimice: cu pantalonii ferfeniți, cu părul sbârlit și cu obrajii supti, ei par încarnațiunea mizeriei umane.

După ce s'au aruncat cu lăcomie asupra bucății de pâine pe care vre-un Român plin de compătimire le-o dă, povestesc suferințele ca și lipsa de alimente care bântuie la Austro-Germani. Trei dintre aceștia au plecat pe picioare din împrejurimile Buda-Pestei, au străbătut toată Ungaria și Ardealul; unul a murit de foame și de frig într-o noapte, ceilalți au supraviețuit grație ospitalității clandestine a țăranilor. Cu toate acestea singura lor hrană au fost boabele de porumb culese din câmpuri și mâncate crude.

Dar în ciuda tuturor riscurilor și a încercărilor groaznice cari însoțesc o astfel de evadare, ei fug, căci e atât de aspră sclavia la care sunt supuși și atât de fără sfârșit sunt relele tratamente cu care sunt copleșiți și atât de puțină și de infectă este hrana care li se dă. Într-o zi vine un vânător român făcut prizonier în timpul bătăliei de la Mărășești, și reținut într'un câmp în împrejurimile Focșanilor și care n'a putut rezista atracției exercitate asupra lui de patria rămasă încă liberă. Puțin în urmă sosește un prizonier bavarez voios și surzător. În timpul nopții două patrulare oprise s'au descoperit; Românii s'au aruncat asupra Nemților, cu baioneta înainte; aceia au fu-

git, afară de individul care este în fața noastră, și care declară a fi preferat să se predea fiindcă el e sătul de războiu și că el crede că Germania va ieși „Kaput“ din această aventură. Nu e nevoie să-l silești pentru a obține dela el toate deslușirile asupra efectivului companiilor, numărul mitralierelor, organizația sectorului. Pare că simte plăcere vânzându-și compatrioții.

Insfârșit ultimii veniți sunt patru alsacieni. Li întreb de unde sunt de origine: Mulhouse, Colmar, Selestat, Strasbourg mi se răspunde succesiv; întreagă Alsacia este reprezentată prin ei. Unul, cel mai desghețat imi istorisește că Nemții, având față de compatrioții săi o neîncredere destul de justificată, n'au îndrăsnit să-i lase în prima linie, de teamă să nu dezerteze. I-au retras din front și i-au grupat în două companii alsaciene; însă în urma ultimelor pierderi, regimintele neprimind întăriri, s'au răzgândit, pentru a umple golurile, să facă apel la acești suspecți, având grija de a-i răspândi cât mai mult posibil pentru ca ei să nu poată complota împreună. Cei patru pe care-i am dinainte au fost distribuiți la aceeași unitate eri dimineață, și fără a pierde vreme, ei au plănuit lovitura. Doi dintre ei erau de gardă în noaptea aceasta într'un mic post: ceilalți doi au părăsit pe ascuns adăpostul unde dormiau camarazii și inimicii lor și au venit să-i întâlnească. Repede atunci, lăsându-și echipamentul și pușca au sărit afară din șanțul lor, și au trecut străbătând o surpentină practică în sârmele ghimpate, și pe care o observaseră ziua. Au pornit-o încet prin iarba înaltă; și ajunși în apropierea sârmelor românești ei s'au întins pe pământ așteptând nemișcați aurora pentru a se arăta cu mâinile ridicate; au intrat apoi în tranșeele noastre supraveghiați, de ochiul negru al puștei pe care o îndrepta asupra lor sentinela, temându-se de o stratagemă a Nemților.

Ei ne povestesc viața lor de acolo, suferințele lor fizice și morale, hrana neindestulătoare, descurajarea Nemților sătui de războiu. Aceștia ar deserta, dacă ofițerii n'ar fi scornit legenda că Românii maltratează prizonierii și că în Moldova ruinată nu se găsește nimic de mâncat. O frază care circulă din gură în gură, zice că: „La sfârșitul războiului, când împăratul își va aduna armata, o va ține în întregime sub umbră unui măr“.

* * *

Când serviciul imidă răgaz, profit de frumoasele zile ale toamnei pentru a mă plimba călare în împrejurimi. Sub stejari răzleți și desfrunziți sunt pitulate tunurile, învălitate în frunziș, și întinzând spre dușman gurile lor căscate. Câteodată, ca din pământ, țâșnesc brusc câțiva artileriști cari desfac ramurile de camuflaje.

O poruncă se aude, o lumină țâșnește, iarba din jur se culcă la pământ sub suflarea irezistibilă; și calul meu face o bruscă întoarcere. După sgomotul isbiturii de plecare, aerul este tăiat prin sfâșierea prelungită a obuzului care se duce până în clipa când sună punctul final pe care pocnetul îndepărtat îl pune acestei fraze sonore. La poalele arborilor câți-va soldați vagabondează în căutare de ciuperci, cari ar fi gustoase, dacă s'ar găsi altceva cu care să se gătească decât uleiul de floarea soarelui. În albia râului *Zăbrău* pe care căldurile mari ale verii l-au secat, alunecă șerpuind printre pietre un fir argintiu. Abia dacă se cufundă în întregime copitele calului meu, și totuși primăvara între țărmurile albrupte de la 5-6 metri pe care curentul, le rodea, un fluviu de 200 metri lărgime se rostogolia acolo cu ape repezi și spumegânde.

De obicei mă duc să reîntorc vizita camaradului meu francez cel mai apropiat, a cărui locuință trogloditică este ascunsă într'un mal ridicat, în apropierea batalionului de rezervă, așezat la adăpost de privirile inamicului. Oamenii au săpat acolo alveole cari se suprapun în trei sau patru etaje. Din nenorocire însă avioanele dușmane au descoperit această ascunzătoare, și acum vijelii neregulate de „77” se năpustesc aci aproape în fiecare zi. Tăetura perpendiculară a dâmbului împiedică obuzele să cadă asupra cuiburilor soldaților, însă vai de aceia cari în drum spre a-și desmorți membrele anchilozate prin nemișcarea lăncedă din tranșee, se lasă surprinși în afară.

Acum câteva zile, un proiectil a căzut în mijlocul unui grup: când praful s'a împrăștiat, 3 oameni erau întinși pe pământ, un altul fugia înebunit, fără un braț, sângele curgându-i valuri din umărul amputat. Azi, în acelaș loc, sub amenințarea aceluiaș pericol, alți oameni stau de vorbă; ei nu pot să zacă toată ziua în groapa lor și nepăsători se expun fatalității în care se incred. Ea îi lovește atât de des, pe neașteptate, după cum tot astfel poate să-i cruțe, când ei o simt amenințătoare. Cu puțin mai înainte o corvoadă de 20 oameni a plecat de aci pentru a se duce într'o zonă liniștită spre a continua săpăturile destinate construirii unui vast refugiu sub-pământean; în coloană de câte unul străbătând podgoriile ruginite, ei au ajuns la locul de muncă. O groapă largă de 3 metri, adâncă de 5 e gata săpată. S'a și început a i se tăia unul din pereții verticali pentru a face în el intrările viitorului adăpost. Deodată la *P. C.*, unde mă aflu, se aude chemarea telefonului: s'a întâmplat un grav accident. În grabă ne îndreptăm într'acolo.

În timp ce soldații munceau la poalele zidului vertical al groapei, o crăpătură neobservată și trădătoare s'a produs, și încet o enormă masă de pământ de mai mulți metri cubi se deslipe și căzu,

nenorociții au dat un strigăt: zadarnic s'au îndreptat către păretele opus; masa ucigașe s'a grămădit asupra lor, i-a acoperit, i-a zdrobit omorându-i. Unul singur a scăpat: în loc să fugă, el s'a lipit în golul produs prin intrarea în construcție, și pământul a căzut mai departe de el. Acum din această scorbura săpată pentru a salva vieți omenești, și care din contră le-a înghițit, se fac sforțări spre a se scoate cadavrele încă calde, cu membre și coaste sfărâmate.

Însă, ca și cum aceasta n'ar fi o nenorocire destul de mare, artileria dușmană a observat un dute-vino neobișnuit în jurul acestui loc, de obicei pustiu, și s'a pus să tragă asupra noastră, obligându-ne să coborim și noi în groapa ucigătoare.

Când însăfârșit s'a liniștit, după ce a făcut ca de obicei, unei prime incetiniri să-i urmeze un vârtej brusc, prin care speră să lovească oameni prea zoriți, ne întorcem din nou în adăpostul camaradului unde stau un moment înainte de a-mi relua drumul. În zidul gros de pământ ce se află în fața văii, este tăiată o deschizătură de unde privirea se întinde dincolo de *Zăbrăuși* până spre satul *Diocheșii*: casele albe ale căror ferestre mici își arată ochiurile lor pătrate ca niște pete negre, sunt împrăștiate în verdele intens al stejarilor și biserica cu cele două turle de un albastru clar, acoperită cu tinichea roșie le domină.

Cât e de plăcut, după spectacolul pe care l-am avut în culmea podgoriei, să-ți odihnești privirea și sufletul în liniștea peisagiului acesta senin și înviorător.

Eu și camarazii mei am primit ordinul de a ne duce la Tecuci, la medicul francez cel mai apropiat, spre a fi examinați.

În zori de zi, într'un elegant docar, tras de două iepe frumoase, cenușii, bine împărechiate, plecăm spre sediul Statului Major al Diviziei, unde trebuie să găsim un automobil. Întindem la drum străbătând câmpia Siretului, tunsă, arsă de soare și prăfoasă, unde se ridică din loc în loc arbori fără crengi, jupuți și tăiați de soldați; tranșeele o brăzdează, rețele de sârmă ghimpată o sbârlesc în toate părțile. Ca un uriaș ochiu sângerând soarele se ridică deasupra râpei. Sediul Diviziei este un mic oraș de scânduri care s'a ridicat, sunt două luni, sub înalții plopi ce mărginesc țărmul drept al fluviului. Drumul ce duce la el este cu totul nou: de o parte grajdurile aliniază lungile rânduri ale acoperișurilor, dealta bărăicile Statului Major sunt așezate într'o desordine care are scopul de a utiliza cât mai mult posibil umbra arborilor, pentru a scăpa vederii avioanelor.

În momentul în care noi sosim, câteva ordonanțe circulă în afară, una ducând hainele la periat, alta o măreață pereche de cisme sclipitoare și o cană cu cafeaua de dimineață a ofițerului său. Se îngrijesc cei dela Divizie,

Ne dăm jos din trăsură și plecăm cu automobilul care ne aștepta. El înaintează mai întâiu pe o pistă care merge șerpuind, străbătând albia uscată a Siretului; roatele se infundă când în pietriș, când în nisip a cărui întindere plată e pe alocurea acoperită de o subțire pătură de mușchiu.

Trecem fluviul pe un îngust pod de lemn, cu totul nou și ale cărui scânduri se încovoie sub greutatea vehiculului.

De îndată ce am atins celălalt țărm al fluviului, urcăm un drum deasemenea nou, creiat din vremea ofensivei germane, și care escaladează printr'o pantă rapidă flancul râpei, unde, de ici de colea s'agață cu toată puterea rădăcinilor lor hipertrofiate câțiva arbuști piperniciți. Motorul găfâie violent; el ridică un praf înspăimântător, blestemat fără îndoială de oamenii pe care-i întâlnim coborînd la fluviu: soldații și țaranii pe picioare, conducând căruțe sau cai. De altfel, deosebindu-se de pietonii noștri francezi nu se jeluiesc de norul des de praf care se întinde în urma noastră și nici nu ne înjură. Ei își continuă drumul lor, încet și tăcuți, nepăsători și neturburați, în norul care-i împresoară.

Atingem creasta căreia îi urmează o vale cu pante dulci; grădinile cu poame alternează aci cu viile a căror producție va fi anul acesta foarte redusă, căci Rușii în trecerea lor au curățit după cum le e obiceiul toate ciorchinele. Străbatem nesfârșitul târg al Nicoreștilor. Pe margini sunt răsfirate casele bogate împodobite cu... portice și colonade. În centru, prăvăliile strâmte ale Evreilor sunt acum mai mult ca ori când invadate de praf și de murdărie. Câteva case a căror locuitori s'au refugiat sunt ticsite de Ruși cari, cu o privire indiferentă și ștearsă, ca cetățeni conștienți ai poporului rege, fără a se sinchisi sau a saluta, privesc cum trece automobilul nostru, în care aurul galoanelor e totuși destul de vizibil.

Românii, din contră, dintr'o mișcare accelerată se ridică, și duc mâna la chipiu.

La ivirea din târg, un jandarm cu carabina în bandulieră ne oprește făcând semn cu mâna, cere șoferului deslușirile ce-i sunt prescrise, apoi se depărtează respectuos pentru a ne lăsa calea liberă. Reluăm drumul monoton, alb, drept și întins.

În câmpurile cari zac necultivate anul acesta, stau despuiate de secerișul de grâu și de porumb, turme de cai și de vaci slabe cenușii, cu coarne mărețe în formă de liră, pasc iarbă arsă de soare, și tunșă de mai multe ori. Trec kilometri după kilometri străbătând aceleași terenuri uscate.

Dar iată deodată un minuscul râuleț strangulat și închis în strâmta brăzdătură a malurilor sale abrupte: un pod peste care trecem și încalecă.

Verdeața apare ca niște pete pe ariditatea împrejmuitoare, arborii își desfășoară frunzișul lor albit de praful drumului, case răzătoare sunt răspândite în mijlocul grădinilor. Acesta-i Tecuciul. Pe străzi circulă câteva femei tinere îmbrăcate așa cum le permit împrejurările atât de grele. Fusta scurtă, ca și la Paris, lasă să se vadă glesna, este pentru noi cari venim de pe front o impresie foarte plăcută de a contempla puțin eleganța citadină. Ofițerii români, în uniforme impecabile, la Statul Major al Corpului de Armată, ai răgazul să-ți îngrijești toaleta, trec cu un aer de o molatecă ștrengărie. Câțiva Ruși, mai neîngrijiți rătăcesc fără nici o ocupație; una din bateriile lor de artilerie iese din oraș, îndreptându-se spre est. Încă una care ne părăsește.

Deasupra locuințelor joase ca de obicei, două biserici una albă și cealaltă verzue înalță turlele lor, îmbrăcate în roșu, și turnulețul în formă de bulb, deasupra căruia se ridică crucea cu două brațe, de unde atârnă în jos fire de sârmă evocând frânghiile cu care fu legat Iisus. În centrul orașului un turn jos și greu își înalță figura sa indesată asemenea aceleia a unei clopotnițe, dar îi lipsește soliditatea, căci este făcut din lemn, din vălătuci și gips, încununat în întregime de un acoperământ de tablă de fier vâpsită albastru: Monument ciudat și care ca mai toate acelea cari se găsesc aci nu e făcut pentru a rezista nici atacurilor omului, nici vremii.

Obținem repede de la doctorul francez certificatul pe care eram chemați să ni-l procurăm, și ne întoarcem.

Vedem trecând, primăria, elegantă construcție albă înaintea căreia se ridică în formă de loggia, o colonadă cu ogivele în trei lobi, și ale cărei contururi sunt colțurate cu desene și arabescuri ce dau monumentului un aspect intru câtva maur. În afara orașului străbatem în lungime terenul de aviație unde sunt așezate unul lângă altul 4 avioane de vânătoare cu aripele scurte, și cu pecetea cocardei tricolore române. Reluăm drumul, monoton și obositor, pe care am venit. Apoi ne îndreptăm către un sat unde unul din camarazii noștri, convalescent, dintr'o boală atunci la modă: gălbinare, ne așteaptă de prânz. Locuște într'o casă de țărani bogați și face pe gazda. În sala de mâncare, neîmpodobită de obicei cu mobile și numai cu covoare de culori vii, s'au strâns pentru această împrejurare toate bogățiile casei și astfel noi avem la dispoziție o veselă acceptabilă și scaune de asemenea în număr suficient; dar nu fără oboseală au fost strânse toate acestea.

După ce am petrecut împreună câteva ore de plăcută intimitate, evocând nenumărate amintiri din îndepărtata patrie, pornim din nou la drum: și mașina se scutură de noi, coborînd fiecare aproape de adăposturile noastre, unde ne va copleși în seara ce coboară, singurătatea și melancolia.

„Colierul Domniței“

Lacrimile

Cu lacrimile plânse... instinctiv,
Eu te-am văzut brodând pe gene un tiv...

Sunt, lacrimile, fire de argint,
Podoabele privirilor ce mint,
Reflexe dulci de soare 'n asfințit,
Strălucitoare vârfuri de cuțit;
Sunt trădătorii tainelor de dor,
Sunt risipiri și scuturări de nor,
Și tremurări de vis neîmplinit,
Oglinzi cu zări pierdute 'n infinit:
Sunt vorbele ce veșnic nu se spun...
Sunt, uneori, clăbucii de săpun
Și sunt, au fost — aminte de-ți aduci —
Un curcubeu de-asupra unei cruci...

În ochii tăi, din când în când
Eu le-am privit alunecând..

Tu, însă niciodată n'ai aflat
Că 'n lacrimile tale, ca 'ntr'un lac,
Înnebunit și pururea sărac,
Un suflet a privit și s'a 'nnecat.

Gherghinescu-Vania.

Paralizie civică...

Domnul Popescu Hanibal suindu-se în „taxico”, era, oarecum, vesel. Se ducea la un prieten ca să pună la cale o partidă de vânătoare, o „escapadă” cum zicea el „pentru de a mai scăpa de năduful Capitalei”. Aşa chiar un zâmbel ușor pe față, și intrând printre cele două șiruri de călători, se ferea cu delicateță, cerându-și „pardon”, așa precum reclama o elementară pretenție de civilizație... Înăuntru: o bătrână cu bonetă, — o milităreasă alături de ordonanța sa și având amândoi, pe brațe, grele pachete legale prost, — un zugrav cu haina sa de lucru. — un căpitan *de afă* cu un mare neg păros pe obrazul drept și — de sigur — cu vajnice gânduri de îmbogățire în minte, — și alte persoane, mai mult sau mai puțin simpatice. Cu greutate d-l Popescu Hanibal își găsi loc lângă milităreasă, atingând-o totuși pe o suprafață deajuns de întinsă. Și tocmai se gândea d-sa: „ceea ce în taxico” este permis (adică înghesuiala), în celelalte împrejurări ale vieții ar fi o imoralitate” — când un nou călător, având grele și mirositoare cisme în picioare, îl călcă crâncen pe laba piciorului, tocmai unde avea o rosătură. O durere iute în ochi, îl făcu să clipească. Tot atunci o ușoară schimbare de dispoziție îl îndemnă să cugete „că tot mai bine-i cu mașina *proprită*, de cât cu toată golănimea laolaltă”. Cugetând însă la înțelepciunea vieții, puse gândul iar pe fogașul vânătoarei. În vremea aceasta, harabaua pe roate de cauciuc mergen, balansându-și trupul scârjiilor, mai țare ca o rață leșească grasă. Societatea temporară a celor din magazia ambulantă, în vremea aceasta, înfăptuia tot felul de figuri de echilibristică sau de coreografie... „Ce nu face omul când nevoia îl silește?” — cum zice, într’un tratat de filosofie practică, un mare cugetător al vremii...

Dar cum lăcomia este sfătuitoarea cel mai prost, — stăpânul taxicoului, contrar prescripțiilor severe ale prefecturii Capitalei, băga mereu la mușterii, de și, pentru oricine altul, era evident că nu mai e loc... Odată cu înghesuiala, începură, sfioase, protestările, sub formă de *à propos-uri* filosofice.

Zise milităreasa, vag și nimănui:

— „Hm!... Unde-i mai bagă acuș?...” la care, o aprobare, sub o altă formă, veni de la zugrav:

— „Suntără niște oameni cum nu mai este...”

Oficial, așistul, găsi că e locul să afișeze o divergență de păreri:

— „Cui nu-i place. — n’am ce-i face!”

Oare cum alins, d-l Hanibal, deveni mai personal și răspunse cu glas emoțional și deci răgușit:

— „Da da, nu zic... dar nici așa... vedeți...” și nu mai putu să găsească locul unde trebuia să pună punct frazei care sburase înainte de a o fi rostit întreagă.

Toată această convorbire nu avea însă nici un efect asupra valului de lăcomie, care înfrângea categorica ordonanță prefectorială, afișată solemn în taxico: „*este interzis a se primi călători mai mulți de cât locuri*”, — căci un domn enorm de gras, cu mustășile cât niște șliuleți de păpușoi, se roslogoli peste cei din mașină, căzând când pe unul când pe altul, și proptindu-se cu mâinile sale grase când în geamuri, când în pălăria milităresei, când în ochii d-lui Popescu Hanibal.

Atunci, d-l Hanibal, luându-și rolul de paratoner al indignării generale, răcnî aspru:

— „Domnule!.. nu mai primi public în mașină!...,” dar „domnul” nici nu mișcă din vârful urechilor...

Infuriat, la o răspântie, când încă un domn se sui în mașină, — d-l Popescu Hanibal — în fibrele căruia tresăriră adânci apucături rășboinice, opri mașina și se dete jos, zicând șoferului:

— „Oprește imbecilule!...” și se puse în fața mașinei... Căută apoi cu privire în toate părțile... Zări un gardist care somnola pe piatra unui grilaj... Șueră... Gardistul, cu cisme ca de plumb, se târâ spre el... În vremea aceasta, căpitanul de ață, răcni furios spre d. Popescu:

— „Dă-te, domnule, din drum, că scăpăm trenu”.

Hanibal: nimic, — voia să aplice ordonanța prefectorială... Căpitanul, vânăț, răcni din nou:

— „Dacă nu-ți place să umbli cu taxicoul, du-te și umblă cu... dracu să te lec...”

Hanibal de piatră: aplica legea... Zise gardistului:

— „Eu sunt de la Interne (de și nu era nimic acolo, ci avea numai un prieten)... Ia numărul, — și să-l dai în judecată...”

Gardistul, destul de moale, luă notă pe cartonul slinos al unci condicuțe ce-o avea pilită în întorsătura mâneicii de la mană.

În mașină se făcuseră două partide: una pentru ordonanță, alta contra...

Când mașina porni, căpitanul cu neg, făcu cu pumnul spre Hanibal, — și desigur, îl înjură atroce în gând...

Rămas în mijlocul străzii, d. Hanibal Popescu uitase cu desăvârșire de ce se află acolo... Făcu o sforțare, după care gândul vânătorii veni trândav și desgolit de orice înveselire... Se tulburase... Alte gânduri luaseră loc în mințea cetățeanului nostru: „ce țară, domnule!... Câtă lipsă de civilizație?!... Ce paralizie civică, cumplită!...” Și cugetând aceste triste lucruri, — simți vag cum se deschid în perspectivă încântătoare spre țări civilizate, spre locuri unde oamenii trăesc în armonie, respectând ordonanțele prefecturilor de poliție...

Stând în colțul străzii, și ne mai știind dacă trebuie sau nu să se ducă la prietenul cu vânătoarea, d. Hanibal nu găsi nimic mai bun de făcut, de cât să cumperă de la chioșcul din apropiere, ziarul „Democrația civilizatoare” pe care însă, nu-l cumpăra niciodată. Și, tot așa, ca un aulomat, deschise ziarul și privi spre coloanele lui, fără să le vadă... glasul căpitanului „...dracu să te lec...” slătea ca o umbră mahnicioasă într'un colț al sufletului, acoperindu-i cu răutate, amorul propriu... și d. Hanibal nu voia să recunoască de loc că *aceasta* era cea mai grea supărare a d-sale...

Se trezi zicându-și:

— „Chiar acum mă duc la circulație, să reclam personal, sub iscălitură... Numai așa vom ajunge să îndreptăm această paralizie civică...” și deodată, sufletul i se învioră... Știa la circulație pe un fost coleg de universitate... La el avea să se ducă și... să-și facă datoria de cetățean... Plecă spre biroul circulației... având în buzunar „Democrația civilizatoare”... Mergând, cugeta, — ca tot omul... Doi Hanibali se luară la dispută:

— „Ce tot umbli cu fleacuri, măi Hanibal?!...”, rosti Hanibal Nr. 1 către Hanibal Nr. 2 ..

— „De ce fleacuri, măi individule?...”

— „Pentru că ești un caraghios... Ai să schimbi tu lucrurile?...”

— „De sigur... De la cazurile individuale ajungem la generalizare...”

— „Fugi de-acolo, nu fii copil... Și-apoi vrei să-ți capeți beleaua?...”

— „Ce? Belea, eu?...”

— „Da, da... Te duci acum la „circulație“, dar ți-ai plătit impozitele?...“

— „Că bine zici!...“

— „Dar prestația, dar „fațada“, dar cifra de afaceri?...“

— „Și ce are a face?“

— „Ăre... Pune mâna pe tine și te scutără de-ți merg fulgii..“

Hanibal se opri la alt colț de stradă... Și iar nu mai știa unde pornise.. Ceva amar i-se puse pe suflet și stând la colțul străzii, cugetă moale:

— „Asta-i paralizie civică,... domnule...“

Tulburat, — porni spre casă... „Am să mai cuget asupra acestei chestiuni..“ Totuși, gândul de a se duce la circulație spre a denunța, nu pieri cu desăvârșire...

Mergând spre casă și gândindu-se la nevastă și la copii, — o undă de milă îl cuprinse de șoferul infractor:

— „Cine știe ce familie grea are, — pote vreun copil bolnav... Femeia lucrează zi și noapte la mașina de cusut, pentru ca să scoată câțiva lei mai mult.. O amendă de două mii lei... Ceva, ca un trăsnet peste familie...“ Și Hanibal vede în imaginație tabloul: comisarul venind să încaseze amenda, rostind grav: „In urma reclamațiunii *fundate* a d-lui Hanibal Popescu, cunoscutul nostru concălășean, Prefectura poliției te-a amendat cu suma de două mii lei, pe care trebuie să-i dai de îndată!...“ Așa aude clar vorbele, d. Hanibal, mergând spre casă, dar neștiind nici când a trecut de statuia lui Ipsilante, nici de azil și nici de „Pâinea noastră cea de toate zilele“... Se oprește ca trezit dintr'un vis, și șoptește:

— „Când am ajuns aici?...“

Fără să vrea, celește — și par'că nu înțelege — firma de la „Pâinea noastră...“ societatea de binefacere a doamnelor văduve și miloase... Literile firmei par'că erau cuvintele comisarului cu amenda... Pe dată însă, mila se prefăcu în teamă: „dar dacă mă pândește la un colț de stradă și-mi dă cu ceva în cap?...“ adică șoferul amendat, în urma reclamației sale *fundate*...

Și iar porni, — cugetând asupra acestei noi înfățișări a problemei paraliziei civice... „De sigur, — e limpede: șoferii sunt toți niște scandalagii... Pân-dește, seara, la colitura cârciumei lui Carvelachi, și nici una, nici două, se re-pede la tine, — și trage-ti... Ce te faci? Dai și lu?!... Stai să te bată?!... Și, până una alta, mânănci bătaie... Judecă-te, pe urmă... La calende...“

Aceste gânduri aduceau în trupul d-lui Popescu Hanibal așa, ca un fel de freamăt, între frică și indignare, — și-l făceau să grăbească pasul...

Se trezi în poarta casei, șoptind:

— „Ce naiba am, de nu-mi pot slăpâni gândurile?!...“

Privi, ca un străin, poarta, și avu un rău în sine, ca și cum ar fi fost un somnambul care se reîntoarce la trezie, după un vagabondaj nocturn..

Ceva, din adâncul minții, protestă energic:

— „Asta-i paralizie civică, Hanibale!...“

Răspunse clar:

— „Voi vedea eu până mâine...“ Trebui însă să facă o sforțare dureroasă, ca să-și aducă aminte despre ce este vorba...

Toată noaptea nu putu să închidă ochii. „Da sau nu?“ aceasta era întrebarea care i-se punea cu neîndurare. Să se ducă sau să nu se ducă la circulație?... Să se ducă!... Aceasta însemna răsbunarea șoferului și poate răsculirea unor lucruri neplăcute: o amendă veche neplătită, impozitele în suferință, clădirea unui grajdii fără așortizație, — și, de sigur, cine știe ce grele uneltiri cari

pot aduce tulburare, necaz, alergături, poate judecăți, tribunal, cheltueli... Să nu se ducă!... Aceasta însemna că e un caraghios: șoferul avea să râdă de el, — căpitanul de ajă cu „dracu să te iee...” avea dreptate, — paralizia civică avea să se întindă, — sentimentele cele mai patriotice aveau să se prefacă în pulbere...

Se foia în paț fără să poată dormi... De vre-o două ori, între un căscat și un oftat, îl întrebase nevasta:

— „De ce nu dormi, omule?...”

Iar el răspunse vag:

— „M'au luat gândurile...”

În zori, când așipi ușor, visă taxicouri, negi imenși, coloneli de intenjență și vorba „circulație” sub forma unui comisionar cu șapcă roșie...

Când razele soarelui căzură pe scândurile odăii, d. Hanibal se trezi, aproape voios. Zise:

— „Mă duc la circulație!...”

— „Ce-ai zis?...” întrebă nevasta...

— „Nimic... Am visat așa ceva... circulație...”

Nevasta îl privi cu coada ochiului, ca și cum ar fi voit să surprindă ceva din ascunzișul sufletului masculin...

Hanibal se îmbracă repede, plecă hotărât — și se felicita în sine că se înfrânsese...

Luă o trăsură, ca să ajungă mai repede, de și se simțea slăpân pe hotărârea ce luase.. Frazele îi veneau clare: „dragă prietene, vin într'un interes obștesc, — așa că... pot să-ți vorbesc limpede...” Gândurile și frazele veneau așa de impetuoase, în cât, și de data aceasta, nu băgă de seamă când ajunse la ușa biroului circulației...

Când puse mâna pe clanță, — simți în sine o prăbușire: fugise tot din cap, iar în loc se așezară gândurile contrare. Auzi limpede: „nu fii caraghios!...”

Șeful circulației îi înfinse mâna cu prietenie, certându-l:

— „Bine, măi Hanibale, să nu ne vedem noi de atâtă vreme?...”

Hanibal, încurcat:

— „Dă măi, treburile, năcazurile, — ia așa te ia... și te învârtește...” și făcu gestul cum te ia nevoile și te învârtește...

Șeful, voios:

— „Cu ce te pot servi?...”

Hanibal zise clar:

— „Nimic dragă... Am venit așa, să te văd... știi..dorul de un prieten...”

— „Frumos din partea ta... Da cum o mai duci?...”

— „Bine dragă...”

— „Tot cu Lili, hai?...”

— „Nu dragă... sunt însurat de doi ani...”

— „Bravo, bravo...”

— „De sigur.. Căsătoria este,.. ca să zicem așa lot ce poate fi mai... cum să spun?... ceva care e...”

— „Da, ceva strașnic...”

Și șeful circulației, închizând șmecher dintr'un ochi, bălu pe prietenul său Hanibal pe umăr și-i zise:

— „Hojule!”

Și râseră amândoi, așa, ca doi proști...

Toamnă

„DATINA”

C. Nicolae

Neguri și lumini

Epilogul unei hazii întâmplări.

Abia venisem dela un nou „interogatoriu” în care zelul anchetatorilor, — Herr Steiger, poliștistul, și tâlmaciul său, domnul Abstender, îmi stâlcise iarăși în bătai corpul și căzusem, butuc inert pe dușumea. Aveam simțimântul că mă prăvăl în negurile unei prăpastii fără fund, atât de repede că-mi vâjăiau urechile și mi se întrelăia răsufllarea.

Când pătrunsese oare în celulă-mi santinela ?

Mă deșteptase, zguduindu-mă cu putere și mă îmbia să gust din pâinea și ciorba ce mi-o adusese.

Îi făcusem semn să'mi lase merindele alături și să plece. Dar nu pleca. Se oprise în pervazul ușii și mă privia cu ochii, iscoditori.

Tot așa mă privise și în ziua trecută și'n toate zilele de când fusese rânduit santinelă înaintea celulei mele...

— „Tumneata” ești „ofițir” ? m'a întrebat într'un târziu.

I-am răspuns în silă.

— În ce regiment ?

— 7 Vânători.

— 7 Vânători ? Cunoști „tumneata” pe mine ?

— Să te cunosc ? De unde ? Ești soldat german și'n drumul vieții cărările nu ni s'au întâlnit până acum. Cum vrei să te cunosc ?

Și l'am privit mirat.

Iar el zâmbia încurcat și par'că amărit că nu'l recunosc.

Era un copilandru dolofan, îmbrăcat în haine ostășești, cu obraji bucălași de față, cu ochii plini de bunătate și vorbea binișor românește.

— Eu fost prizonier la „tumneata”.

— Prizonierul meu ! ?

— Și „tumneata” te-ai purtat cu mila... Ai dat la mine pâine, ceai și „zigareten”.

Îl priviam din ce în ce mai atent... Pe gulerul vestonului purta numărul unui regiment din vestita divizie prusacă a generalului von Gerok... Divizia aceia fusese greu încercată în timpul ofensivei dela Mărășli... Rămăseseră în mâinile noastre sute de prizonieri, iar comandantul ei, generalul *von Gerok*, scăpase din adăpostul său numai în halat, în papuci și... fără *gheroc*...

Din șireagul de prizonieri însă nu-mi aminliam ca cineva să fi avut asemănarea soldatului ce mă privia cu ochii plini de bunătate și imi zâmbia prietenos...

Chipurile tuturilor se învălmășiseră în aminlire-mi, se contopiseră unele într'altele și în zadar îmi chinuiam memoria... — „Ordonanț”

la „lumneata“ chemă *Pușcă* și ai strigat atunci: — *Pușcă!* Ceai, pâine și „zigareten“ la băeți!

Noi, eram patru prizonieri, am înțeles că ceri pușcă și am căzut în genunchi și te rugam plângând să nu ne împuști. Și erau mulți „ofițeri“ acolo, în adăpost și râdeai și „lumneata“ cu ei.

Unul mai bătrân, cu barbă mare și cu ochelari, mi-a făcut semn să ne ridicăm și mi-a spus în limba noastră că „lumneata“ n'ai cerut pușcă să ne omori, ci ai strigat la ordonanț care așa se chema.

Și nu ne-a trecut spaima de cât atunci când a venit *Pușcă* cu ceai, cu pâine și cu „zigareten“.

— O! Dacă ești dintre prinșii de atunci, — și amănuntele ce mi le dăduși sunt mărturie destulă, să nu mai ai nici o îndoială, căci le cunosc acum...

Și vesel că'l recunosc, soldatul Kaizerului s'a scotocit prin buzunare și mi-a dat un pachet de țigări și o brichetă de aprins.

Apoi a plecat, făgăduindu-mi că mi va aduce, în ziua următoare, pâine albă și bună și că se va purta și „el tot cu milă“ față de prizonierul său...

...Fusese înlămplarea aceea, cu *Pușcă*, cu ceaiul și cu cei patru prizonieri, cu două săptămâni înaintea ofensivei noastre dela Mărăști.

Lucrările de întărire erau gata de mult. Din zi în zi se aștepta, tot cu mai multă înfrigurare ziua cea mare când trebuia să pornim. Veniseră și recruții, jumătate numai din câți lăsasem la „centrul de instrucție“. Pe ceilalți îi doborâse tifosul exantematic...

Noapțile nu mai treceau liniștite, cu focuri haiducești în care se mistuiau trunchiuri întregi de brazi, cu soldați în jurul focurilor, cu snoave, cu glume și cu voie bună. De cum însera și până în zori de ziuă porniau împușcături din amândouă liniile.

Inamicul încercase în câteva rânduri să surprindă posturile noastre și'n tot atâtea rânduri ai noștri călcaseră întăririle vrăjmașe.

În dimineața acelei zile inspectasem postul înaintat numărul 2. Se afla pe un pisc ce predomina toate înălțimile din jur.

Trâmbe de neguri se ridicau din adâncimea văilor spre cuiburile înșorite, lăsând să se vadă câmpii acoperite cu iarbă, livezi întinse și departe, în fundul zării, sclipirea de argint a Șușiței.

În postul de pândă am găsit pe soldatul Floareș Nicolai. Un soldat ca toți soldații ce de luni stau de straje în fața Mărăștilor, fără nimic deosebit în înfățișarea lui.

Stătea rezimal de o stâncă, cu arma în mână cu privirile îndreptate spre întăririle vrăjmașe, nemișcat ca și stânca ce'l ocrotia...

Mi-a dat raportul în șoaptă, fără să'și întoarcă privirile din spre liniile dușmane.

Am mai schimbat cu el câteva vorbe și pe când eram gata să cobor cărarea săpată în stâncă, întorcându-se spre mine, a adăogat: — În noaptea aceasta am auzit glasuri de Români în tranșeele vrășmașe. Gemeau, oftau și blestemau. Deosebiam și glasuri de femei și chiar de „copchii”. Și nu știu cum dar mi s'a părut că'n larma aceea deosebesc și glasul nevestei. Mi s'a părut poate. Dar satul meu este peste deal, dincolo de Câmpuri și Nemții aduc în fiecare noapte băeți din satele ocupate să lucreze la tranșee și femei și fete „să și facă răs de ele”.

Aveam sacul de granade la îndemână și cum vrășmașii lărmuiau fără teamă, puteam să mă apropiu tiptil și să fac mare prăpăd.

Dar bocetele alor noștri m'au oprit pe loc. O! Doamne, Doamne de-am porni odată!

I-am spus cuvinte de îmbărbătare și am plecat.

Iar el a rămas rezimat de stâncă, cu arma la mână, cu privirile jintite spre vrășmaș și nemișcat ca și stânca ce'l adăposlia.

Postul acela a fost, peste câteva ore, atacat de o puternică recunoaștere dușmană. Vrășmașii s'au retras însă cu pierderi. Au lăsat câțiva morți și patru prizonieri. Soldatul Floareși Neculai, rănit greu în încăerare, a murit la postul de ajutor. I s'a săpat mormântul la umbra unui pin bătrân. Soldatul Soare, stolerul regimentului, i-a cioplit din mesteacăn o cruce albă și'n slove mărunte și tremurate a scris pe cruce numele celui răposat.

Cei patru prizonieri au fost aduși la bordeiul meu și trimiși, lărziiu în noapte, când încetase bombardamentul, spre postul de comandă al regimentului... Erau la mine atunci mai mulți ofițeri din batalionul de rezervă... Sorbiam cu toții ceai din pahare și povesteam. Înălțarea hazlie, cu Pușcă, cu ceaiul și cu pâinea și cu spaima celor patru prizonieri Prusaci a înseninat pentru o clipă și cele mai îngândurate frunți.

Iar „Popota intelectuală” revista noastră a celor din sectorul Mărășli, revistă scrisă la șapirograf, cu abonamente plătite numai în li-gări și cu apariția neregulată, a avut un strașnic succes de tiraj, căci la cronică, cu bogăție de amănunte maestru înflorate se povestea și întâmplarea hazlie a celor patru luptători germani.

...Și după un an și două luni dela întâmplarea aceea mă păzia în celula strâmtă și murdară unul dintre prinșii de atunci...

S'a purtat „cu milă” față de mine și dacă nu mi-ar fi adus, în fiecare seară, câte o bucată de pâine albă și câte un bidon de lapte, nu știu dacă bietu-mi corp, chinuit în bălăi, ar fi putut îndura până la sfârșit zilele trăite în greaua încarcerare.

G. Roiban.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cu Botezul

„DATINA”

G. Simionescu

C. Rădulescu - Motru:

Personalismul energetic

1. **Filosofia oglindă a specificului național și anticipatoare a viitorului național.**
2. **Unitatea operei d-lui C. Rădulescu-Motru.**
3. **Locul și soluția personalismului energetic în filosofie. Principiul românesc al soluției.**
4. **Actualitatea problemei personalității. Factorii personalității după d-l C. Rădulescu-Motru.**
5. **Personalismul energetic și cultura românească.**

11. Sufletul omenesc își lămurește cuprinsul în religie, artă, știință și filosofie. Sunt stări sufletești tulburi, pe cari orice individ din mulțime le trăește, dar cari se clarifică și-și găsesc glas numai într'una din operele activităților enumerate mai sus. Gânditorii se despart când e vorba să arate măsura în care una din acele activități prinde mai multă decât altă conștiință umană și adevărul ultim ce se adăpostește înlăuntrul ei. Astfel referindu-ne de pildă numai la urmașii lui Kant, pentru Schelling revelatoare supremă a Absolutului e *religia*, pe când după Hegel singura atitudine în care spiritul e față în față cu sine însuși e *filosofia*. Și ideea hegeliană nu poate fi decât bine primită. Fiindcă în nici un alt domeniu decât în acel al filosofiei, gândirea nu se întoarce mai adânc asupra ei însăși și asupra întreg mediului ei sufletească cercetându-și cuprinsul și măsurându-și valoarea. Când e vorba deci să cunoaștem o conștiință, către filosofie cată să ne îndreptăm.

Dar să precizăm. „Conștiința umană” se realizează de fapt în diferite conștiințe naționale. Ne-am învățat să căutăm expresia acestora aproape numai în arta și literatura respectivă. Expresia filosofică e în genere ignorată. Și aceasta dintr'o foarte cunoscută cauză. Filosofii au fost și sunt socotiți prea personali, ființe cari n'au decât minime legături cu societatea în care trăiesc. Sistemele lor apar ca produsele unor spirite ce lucrează par'că dincolo de puterile lumii obișnuite. Limbajul pretențios, arhitectura prea sistematică a gândurilor filosofilor, a dat această greșită impresie.

A trebuit totuș să se recunoască faptul că o conștiință filosofică oglindește mai mult fizionomia sufletească a unui neam și fără a se mulțumi cu atât creiază mai departe anticipând asupra manifestărilor viitoare ale neamului acela. Intemeindu-se deci pe specificul național și folosind datele ultime ale științei contemporane, filosoful creiază opera sa din înfrățirea celor două elemente aci arătate.

În lumina acestor idei, încercăm să prezentăm doctrina personalismului energetic a d-lui C. Rădulescu-Motru.

2. Ceeace impresionează pe un spectator de ansamblu al operei general-culturale a filosofului nostru e, în primul rând, admirabila sa unitate atât în părțile de preocupări deosebite ce o compun cât și în creșterea ei în timp. Asisti par'că la o continuă limpezire a unor gânduri ce au pornit prin a fi tulburătoare intuiție și au ajuns la un cristal deplin încheșat în ultima lucrare „*Personalismul energetic*.”

Într'adevăr doctrina d-lui C. R. Motru își are origina încă în primele sale lucrări. Filoanele personalismului energetic pornesc astfel din „*Problemele psihologiei*” (1898), din „*Știință și energie*” (1902), se adună în „*Puterea sufletească*”

că" (1907—908) și mai ales în „*Elemente de metafizică*“ (1912), trec ca soluții în anumite probleme din „*Cursul de psihologie*“ (1920) și se întâlnesc unificându-se definitiv în lucrarea de care ne ocupăm în special aci.

3. Personalismul energetic e o soluție filosofică modernă a problemei realității, o veche preocupare a marilor gânditori. Se caută adică adevărata existență nepieritoare de subț aparențe. Înăuntrul ei, problema cuprinde opoziția dintre subiect și obiect, spirit și materie și mai apoi dintre personalitate și natură cu întrebarea în ce măsură e mai reală una decât cealaltă și care este această realitate a termenilor.

Soluțiile date în istoria filosofiei au fost multe și felurite.

Orientalii de mentalitate mistică au coborât până la anihilarea persoanei umane

Filosofia elină, având ca instrument logică, a redus realitatea la raționalitate și cum rațiunea e universală, persoana trebuia să se resemneze ascultând de legile făurite de ea. Stoicismul reprezintă tocmai această atitudine.

Creștinismul îmbrățișând atât metoda raționalistă cât și pe cea mistică s'a apropiat într'adevăr de suflet și deci de persoană însă numai întrucât aceasta eră o ocaziune de înălțare către divinitate. Cu mai multă grijă au considerat persoana modernii, în sens raționalist atenuat.

Combătând însă această formă a raționalismului, *Kant* a fost acela care a implantat în filosofie, primul, adânc și semnificativ pentru urmași, steagul personalismului. Deaceea se poate spune despre *Kant*, în această direcție ca și în altele, cu un spiritual limbaj adecvat filosofiei sale că sistemul lui e „o categorie apriorică a gândirii contemporane“ (I. Petrovici).

La baza sistemului *Kantian* e, într'adevăr, ideea de personalitate, întemeiată pe voința liberă autonomă. *Kant* a făcut o adevărată revoluție în filosofie îndreptând atenția către valoarea persoanei. Cu toate acestea, urmașii n'au prețuit să-l critice pentru, dealtfel, binecuvântate motive. Printre aceștia, d-l C. Rădulescu-Motru observă că definiția personalității după *Kant* eră prea formală și în afară de datele științelor experimentale, pe care metoda transcendențială a lui *Kant* le refuză principial.

După *Kant*, personalismul a trecut printr'o perioadă anarhică și una de tranziție social-romantică ilustrată de un *Karl Marx* aplicator în sociologie al metodei hegeliene și *Er. W. Nietzsche*, care dă o deslegare problemei naturii personalității —lăsată în suspensiune de *Kant*— în sensul puterii biologice a persoanei mai ales, și motivează spontaneitatea dela baza voinții autonome printr'o continuă năzuință a omului de a se întrece pe sine însuși devenind supra-om. Atât *Kant* cât și *Nietzsche* au păstrat însă în soluțiile lor primul, opoziția între materia guvernată de determinism și personalitatea liberă, iar al doilea între omul obișnuit și supraom.

Abla știința contemporană dă sugestia împăcării acestui dualism. Pentru aceasta, realitatea e un raport constant între datele experienței, cari în ultima analiză se traduc în legea energetică. O sistematizare filosofică pe aceste baze a fost făcută de *Ostwald*, fără însă a cuprinde și personalitatea.

Alături de alte ipoteze, personalismul energetic îmbrățișând și personalitatea face această legătură între ea și natură cu ajutorul noțiunii de energie. El arată că legea energetică este suprema realitate, care se manifestă în modul cel mai desăvârșit în personalitate. Aceasta devine: „o energie care își formează structura sa proprie unifară prin corelațiile în cari se află cu restul formelor de energie a universului.“

(Personalismul energetic pg. 45.)

În acest fel, unitatea persoanei cu natura s'a realizat cu ajutorul științei contemporane.

Dar e locul să notăm aci că vederea aceasta conciliatoare e o trăsătură caracteristică sufletului național. D-l C. R. Motru scrie în această privință: *La el — e vorba de Român — găsim mai curând o credință statornică în legătura personalității de natură. În cântecele populare românești, gestul omenesc se împreună cu faptele pământului*. („Pers. energ.” pg. 13—14). E principiul structurii suleștești românești care dă baza edificiului savant al personalismului energetic. Faptul e recunoscut, de altfel, de d-l C. R. Motru când scrie: „*Personalismul energetic este un vlăstar al unei vechi credințe strămoșești*”. („Pers. energ.” pg. 15). Se verifică astfel ideea introducerii noastre când observăm că tulburea cugetare populară se clarifică în gândirea organizată a filosofului.

Să expunem acum rezultatele studiului mai amănunțit al personalității, care după cum am văzut e problema centrală a personalismului energetic.

4. Actualitatea preocupărilor de personalitate nu poate scăpa desigur nimănui. Se vorbește astăzi despre personalitate în etică, sociologie, estetică, pedagogie, științe, etc. „*Personalitatea e marele cuvânt pe care-l întâlnim azi peste tot*”¹⁾

„*Cuvântul personalitate are pentru timpul nostru un răsunet aproape fermecător și exercită asupra sufletelor un efect aproape magic*”²⁾ Cu atât mai mult, deci, trebuie să adâncim cu d-l C. R. Motru personalitatea

Folosind o reușită imagine a lui Stendhal, care vorbea de o „cristalizare în iubire” ca în jurul unei crăci uscate lăsate în salinele dela Salzburg pe care se anină după câțiva timp o mulțime de frumoase cristale, d-l C. R. Motru observă că personalitatea e o cristalizare în jurul eului. Trebuie deci să vedem ce este și cum s'a format acest eu. Explicările substanțialiste, asociaționiste, etc., date de unii psihologi nu mulțumiau, fiindcă nu se verificau în experiența sufletească sau nu încadrau sufletul în mediul său natural. Deaceia respingându-le, d-l C. R. Motru dă o explicație ce ține seamă de acești factori.

Eul este astfel o simțire primitivă, subiectivă, de tonalitate afectivă ce a însoțit primele anticipări ale omului față de mediu atunci când acesta a rupt cu armătura instinctelor. Una din cele mai de seamă anticipări a fost schimbarea poziției orizontale a omului cu cea verticală. Omul ridicat pe membrele inferioare cuprindea cu ochii o mai largă perspectivă și făcea posibilă întrebuițarea membrelor superioare la altceva decât la mers. Eul a fost simțirea bucurășă a acestei victorii și darul naturii în schimbul instinctelor.

Dar personalitatea care s'a constituit în jurul acestui eu a fost mistică. Ea nu diferențiază omul de natură și o explică pe aceasta antropomorfic. Numai târziu eul a devenit și conștiință de sine, s'a întors reflectând asupra sa, pregătindu-se să-și valorifice puterile adică aptitudinile pentru muncă. Aceasta e personalitatea profesionistului.

Printr'o în deosebi de fecundă vedere, eul-simțire e—după d-l C. R. Motru—structura însăși a emoțiilor întocmai cum spațiul e structura reprezentărilor, cu deosebirea că eul e dinamic.

Eul e „fermentul”, determinantul accelerator al cristalizărilor de personalitate și el o precede deci pe aceasta.

Pentru a releva originalitatea succesiunii de eu—personalitate și importanța distincției dintre eul—simțire și eul reflexiune, e bine să amintim aci că doi psi-

1) W. Münch: *Kultur und Erziehung* cit. de I. I. Gabrea: „Școala creatoare” pg. 241.

2) A. Richter: *Die geistige Bewegung der Gegenwart an dem Begriff der Persönlichkeit* citat de Gabrea, pg. 241.

hologi de mare valoare *P. Janet* și *J. Piaget* socotesc tocmai dimpotrivă că eul e posterior personalității. Arătând că ei fac confuzie între eul simțire și eul reflexiune, d-l C. R. Motru întemeiază astfel vederea justă după care eul, „ferment“ al personalității o precede și o determină pe aceasta. Dar eul e numai elementul psihic al personalității. Aceasta întrece eul fiind un produs bio-psiho-social.

Personalitatea trăește și se realizează pe un plan superior de viață, care se cheamă societate și în care se conduce după anumite norme alese în mod liber. Ridicarea aceasta de pe planul biologic pe cel social se datorește naturii care-și prelungește energia prin exploatarea *aptitudinilor de muncă*. „*Pământul așteaptă dela om tehnica de muncă potrivită rodirii săle și tehnica de muncă așteaptă personalitatea care o va statornici și duce la perfecțiune*“ („Pers. energ.“ pg. 102). Există deci o finalitate a naturii, care a creat pe om în momentul când avea nevoie de energia lui spre a-și continua opera. Personalitatea nu poate fi deci o realizare cu totul nouă, esențial deosebită de elementele trecutului. Ea e numai o afirmare mai intensă și într'un ritm mai accelerat a acestora.

„*Originalitatea personalității de astăzi stă în o mai adâncă plămădire a personalității omenești trecute și nici de cum într'o iscodire nouă nemaivăzută.*“ („Pers. energ.“ pg. 102).

Recapitulând acum, personalitatea se definește, după d-l C. R. Motru ca ultima formă de până acuma a energiei universale, o realitate împlântată adânc în mediul casnic, în fondul biologic dezvoltat din trecut și până astăzi, în câmpul social, în care se realizează aptitudinile de muncă determinate de „fermentul accelerator“ care este eul.

Personalitatea e deci, în primul rând, o formă actuală a unor multiple tradiții. Consecințele acestei definiții nu sunt mici și va trebui să le subliniem la sfârșitul expunerii noastre rezumative. Deocamdată însemnăm aci că personalitatea înțeleasă ca statornicirea unor aptitudini de muncă e, după d-l C. R. Motru, idealul de realizat în societatea europeană de mâine, fiindcă trecând peste faza mistică societatea aceasta n'a ajuns la cea deplin realistă.

„*Cultura viitoare a Europei va fi cultura unei elite profesionale.*“ (Pers. energ.“ pg. 144).

5. O valorificare fil-sofică a personalismului energetic în cadrul ipotezelor asemănătoare nu intră în competența noastră. Ne mărginim numai să spunem în această privință că dacă filosofie înseamnă coordonarea ultimelor date ale științei într'o vedere unitară, care să ofere posibilitatea de rezolvire mai ușoară a unor probleme, atunci personalismul energetic intrunește aceste cerințe.

Voim însă, să notăm aci valoarea personalismului energetic pentru cultura românească.

Titu Maiorescu arătase că societatea românească din timpul său împrumutase numai formele culturii și civilizației occidentale, fără să-și însușească și fondul sufletesc. Acelaș proces îl face și d-l C. R. Motru societății contemporane.

„*Organizația statului nostru, scrie d-sa, a ajuns prin felurite împrejurări în cursul secolului al XIX-lea să-și apropie multe din instituțiunile apusului. Dar din nenorocire, societatea românească nu eră nici pe atunci și nu este nici acum destul de pregătită pentru ca împreună cu partea formală a instituțiunilor să-și apropie viața sufletească a acestora.*“ („Știință și energie“, cap. V, cit. de M. Ștefănescu în „Filosofia românească“ pg. 221)

Explicația acestei nepotriviri vechi dela baza culturii românești o împrumutăm chiar din studiul personalismului energetic.

Am arătat că personalitatea e o cristalizare în jurul eului. Ea este obiectivă,

un înveliș care poate fi împrumutat dela cei care-l au dinainte, pe când eul e strict subiectiv. Personalitatea nu se poate valorifica decât atunci când eul devine începutul sau fermentul ei cristalizator. Ceeace nu s'a întâmplat în cultura românească, adăugăm, în care există o diferență de nivel între eu și personalitate în favoarea acesteia.

Avem în mare parte o personalitate de împrumut, căreia rămâne să-i dăm viață prin ridicarea eului la înălțimea ei. Cu alte cuvinte, trebuie să încercăm în societatea românească realizarea personalităților cu vocație cari au anume aptitudini pentru o anume muncă. Valorificarea personalității energetice, care există în stare de latență în societatea noastră, iată idealul către care trebuie să tindem pentru a ne mări bogăția materială și morală. Este o soluție practică pe care personalismul energetic o dă culturii noastre.

Dar concepția despre personalitate a d-lui C. R. Motru, este *adânc tradiționalistă*, solidaritatea personalității cu mediul cosmic, biologic, istoric-social fiind la baza ei.

Drumul culturii noastre este astfel indicat, în mod firesc, de chiar întreg trecutul nostru. Progresul nu este o operă de originalitate absolută, rezultatul unui gest revoluționar de emancipare de sub tutela tradiției. Ci dimpotrivă. Noutatea constă în adâncirea și lămurirea torțelor tradiționale, în actualizarea latențelor.

D-l C. Rădulescu-Motru dă astfel o minunată fundamentare filosofică a tradiționalismului.

Față de realitatea culturală românească, generația tânără are datorită s'o crească după indicațiile tradițiilor în sensul și cu puterile arătate de călăuzitori reprezentativi ai neamului. D-l C. Rădulescu-Motru e unul din aceștia. Singurul omagiu ce i se poate aduce nu e decât acela de a-l urma pe drumul pe care cultura românească mărturisind solidaritatea ei cu trecutul, se integrează în același timp în marea atmosferă a culturii europene.

Al. Dima

1927 Decembrie.

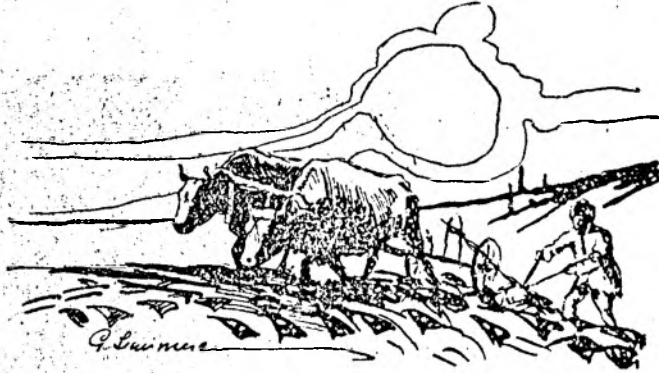

Mestecăniș

„DATINA”

G. Simionescu

I N S E M N Ă R I

Gânduri după cinci ani...

Primul popas după cinci ani de activitate continuă și hotărîită. Prilej de meditații retrospective, nu de autovalorificare desigur. În obiceiul acestei reviste, de altfel, n'a intat niciodată dorința de a-și releva meritele, dacă vor fi fost. Folosim numai prilejul acesta pentru limpezirea propriilor noastre gânduri așa cum au crescut dealungul celor cinci ani adunându-se, complectându-se, unificându-se printr'o credință. Voim să circumscriem mai bine intențiile ce au fremătat în adâncul activității noastre. Și nimic alta.

* * *

Menirea unei reviste e înțeleasă în feluri cu totul deosebite. Pentru unii, revista trebuie să fie tribuna de unde să se rostescă adevăruri nouă. Pentru alții, existența ei e justificată numai prin talentele pe cari le descoperă și valorifică. Însfârșit pentru a treia categorie, revista e chemată să apere opera vreunui scriitor oropsit de critică și public.

N'am apărut pentru nici una din aceste nevoi. Ciândul nostru n'a derit niciodată originalitatea al cărui singur merit să fie reclama. El a desvăluit numai adevăruri vechi, pe cari oamenii le uită câteodată.

Sforțările noastre s'au canalizat toate în lupta pentru ideea tradiționalistă.

Pentru mulți fapta aceasta poate părea inutilă. Tradiția e doar o realitate ce se impune dela sine oricărei culturi. Pentru cine știe să adâncească lucrurile, cultura e un organism unitar răzimat pe sufletul unei nații, iar aceasta e o individualitate produsă de pământ și de oamenii trecutului. Astfel înțeles, tradiționalismul nu e decât formularea unor necesități inevitabile, unor fatalități. Nimeni nu poate să trăiască afară de pământul și strămoșii lui. Organizația noastră fizică însăși e plămădită de natura în care trăim și de ereditatea noastră. Și la aceasta se adaugă înaltul coeficient al conștiinței umane, care se cheamă moștenirea culturală. Tradiția face astfel parte integrantă din cultură sau mai exact e însăși cultura. Adevăruri simple și evidente ca lumina soarelui. Pentru cari trebuie totuș să lupti. Fiindcă oamenilor li se întunecă judecata când e vorba de lucruri comune, pe care obișnuința le-a mecanizat svărlindu-le în subconștient.

Deaceea în orice cultură, lupta pentru tradiție e o necesitate, ce se repetă din când în când, spre a aminși nației nevoia de a crește continuu pe un fond unitar. Și

pentru anumite culturi, pe cari vremea nu le-a cristalizat încă, procesul acesta de neîntreruptă amintire a valorilor trecute e o cerință de o importanță covârșitoare.

În cazul neamului nostru. Incercând să se formeze organic abia în secolul al XIX-lea, el s'a găsit dintr'odată la o mulțime de răspântii între cari a dominat crucea: răsărit—apus.

Urmărind faptele efortului nostru spre specific și unitate, întâlnim la tot pasul frământări și confluință între apus și răsărit. Conflictul între modernism și tradiționalism, ce stăbule ca un filon cultura noastră, nu e altceva. Ciocnirea a fost uneori extrem de violentă. Cândiți-vă la epoca lui Eminescu sau a sămănătorismului iorghist. Tradiționalismul derecă atunci pur și simplu ruperca oricărui contact cu apusul.

Vremea de după ultimul mare războiu a pus problema sub un și mai grav aspect. În momentul când uriașul eveniment și-a consumat puterile stingându-se pentru o clipă, toate valorile umane au tresnit din temelii și s'au prăvălit haotic unele peste altele.

A apărut atunci comunismul formă de utopică dezagregare socială cu corespunzătoare în literatură în curentele avant-gardiste fermenti de dezechilibrare sufletească.

La noi, fenomenul s'a manifestat printr'o numeroasă apariție de reviste-microbi literari cultivați tendinșes de scriitori de origină etnică dubioasă. S'a simțit atunci nevoia de organizare a unei apărări. Vechii luptători încă ncobosiți trebuiau totuși încadrați de forțe nouă.

Îndată după războiu, „Datina“ a apărut cu menirea de a opune atacurilor literaturii de avant-gardă, cetatea unui cumpănit tradiționalism. Pentru aceasta, revista a trebuit în primul rând să se organizeze, launtric, unitar. În vremea când mai toate revistele oglindeau fecurile bengalice ale tuturor curentelor de o zi, noi n'am primit decât o singură realitate, valoare în acelaș timp: *tradiția*.

Dela articolul de orientări și până la ulla vignelă, am încercat să prezentăm o fizionomie unitară, care să poată fi îndrumătoare pentru public. Înainte de a fi pur literară, activitatea noastră a fost social-națională. Îndată după războiu, atitudinea aceasta s'a dovedit necesară.

Ne-am înscris astfel astași ai victoriei tradiționaliste care pe zi ce trece se afirmă.

În acelaș timp, am încercat să dăm tradiționalismului un sens mai cuprinzător decât cel intransigent. Am înțeles astfel valoarea influențelor străine ca sugestii de stimulare a fondului național. Am combătut însă cu toată puterea teoria imitației ca bază de explicare a culturii noastre.

Aceasta a fost poziția și obiectivul nostru. Nu mai puțin atenție am încercat să dăm și mijloacelor de luptă. Am înțeles să păstrăm în discuțiile noastre ținuta demnă, care trebuie să cinstească pe soldatul cultural. Deaceea ne-am rosit chiar împotriva prietenilor de idei atunci când își pătau propria lor spadă.

Nu ne facem desigur prea mari iluzii asupra valorii activității noastre, Alții vor fi chemați s'e judece, ci nu noi.

La capătul celor cinci ani de muncă simțim însă nevoia să recapitulăm aceste gânduri și să mărturisim că în noi credința în adevărul ideii tradiționaliste ca întemeiere și întreținătoare a culturii și literaturii noastre a crescut.

Al. Dima.

1927 Decembrie.

Eminescu în Italianește.

N'am putut niciodată să-mi arăt toată admirația pentru activitatea așa de prodigioasă pe care o desfășoară d. Ramiro Ortiz de atâta vreme de când este între noi, spre a face cunoscută literatura italiană în România și literatura românească în Italia. Ultimele opere cărora s'a consacrat: publicarea traducerii *Divinei Comedii* în versiunea lui Coșbuc și tălmăcirea în italienește a poeziilor lui Eminescu, sunt momente literare ce merită toată prețuirea.

Și una și alta însemnează numai o tendință. Nici Coșbuc, nici d-l Ramiro Ortiz nu s'au gândit o clipă că poetul italian va putea fi integral oferit publicului românesc, cu tot farmecul limbii native, iar Eminescu transmis cititorului italian cu magia lirismului său. Opera literară, în general, este intraductibilă, în înțeles deplin, cu toate comorile ei, cu toată vraja armoniei produsă din unirea fondului cu forma. Chiar operele dramatice și epice au secrete cari nu se pot dezvălui decât cititorului în original. Cu atât mai mult lirica. Și mai ales lirica marilor creatori este aderent legată cu graiul în care s'a revărsat. Raportul între fond și vestmântul verbal este indisolubil și orice tentativă de a le separa este egală cu o sfărâmare a unității. Simțirea umană este una și aceeași, în esența componentelor sale, dela primitivism până astăzi. Fundamental aceeași ea variază doar în adaosuri de nuanțe și în special în partea imagistă. Noutatea și puterea artistică consistă în ineditul forme care rezultă din imagini. Dar imaginea este, la rândul său, nu numai plasticitate de cugetare, analogie logică, ci și concurs de factori muzicali.

Inversiunea populară, b. o., „plânsu-mi-s'a", din *doină*, e o piatră încrustată pe care n'o poți detasa, fără să nu riști o nimicire a compoziției.

„De la Nistru până la Tisa
„Tot Românul plânsu-mi-s'a"

Și fiindcă nu este cu puțință s'o transpui, e mai bine să-i dai descriția, să-i conturezi prozaic conținutul, spre a reconstitui ideologic ceea ce nu-i accesibil prin resurse poetice pure.

Același lucru se poate spune de locuri fără de număr din poezia lui Eminescu. Ori cât de stăpân pe amândouă limbile, d-l R. Ortiz n'ar fi putut să ni-l dea pe Eminescu cu taina întregă a originalului. Taina rămâne consemnată în construcția sintactică și în rezonanța cochiliei cuvântului. D-sa l-a tradus cum trebuia: spărgând învălișul și extrăgând miezul. Și acesta eră singurul criteriu.

Doi mari literați: Coșbuc și d-nul Ortiz, unul creator, celălalt vast și adânc cu noscător al literaturilor, au verificat acest adevăr și n'au putut crede că poezia lirică, în sensul de mai sus, este pasibilă a fi tradusă. Au urmărit însă să pună la îndemână celor ce nu pot lua cunoștință direct și pedantregul, cel puțin un mijloc de a cunoaște parțial, și anume cota care se poate desprinde și pune în circulație: *sentimentul exteriorizat doar în imagini, fără accesoriul muzical*. Prin urmare, ca să drămluiești reușita, în ambele cazuri, trebuie să faci abstracție de incantația de natură muzicală, absolut intransmisibilă în altă limbă și să vezi dacă s'a realizat *intoarcerea* poeziei din punct de vedere al ideii, al imaginilor.

Rima și ritmul sunt secundare. Acestea constituiesc o muzicalitate de mâna deua. Frumusețea — minune, efectul cu desăvârșire nou care vrăjește, isverăște numai din alăturarea cuvintelor în fiază. Ritmul și rima sunt complectări ale muzicii fundamentale. Sonoritatea cuvântului, ecourile care le trezește în urechile interioare a contemplatorului, sunt miragiile cari ne copleșesc. Muzica de ritm și cea finală de vers constituiesc în orchestrație instrumente de repetiție, hangul acompaniator, monoton și melepeic.

Mă adresez cunoscătorilor de limbă italiană și alături o strofă din „*Somnoroase păsărele*”, una din cele mai sugestive bucași, în ceea ce privește muzicalitatea, spre a vedea că, deși are ritm și rimă, îi lipsește totuși mult ca să poată emoționa ca originalul:

„*Sonnolenti gli uccelletti
„vanno ai nidi, a schiera a schiera
„si nascondon tra i rametti:
„Buona sera!”*

în românește:

„*Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurele
Noapte bună!”*

D-rl Ortiz a prevăzut faptul și l-a evitat. A încercat și a renunțat. Traducerea de mai sus este a profesorului Enrico Perito în colaborare cu D-sa. Din acest fel de tâlmăcire a făcut 13 poezii și a părăsit drumul reluând pe cel care îi ofera mai mult succes. ca idee, fără să fie obligat să se țină de elementele muzicale secundare, cari, pe lângă că nu-i dădeau muzicalitatea de scamă, îl siliu la renunțări dăunătoare sensului.

Și astfel, succesul înfățișării pentru cititorul străin este asigurat: i se dă imaginile în înlănțuirea lor ca exteriorizări ale simțirii. Mai încărcată de înțeles și mai aproape de original ca logică este versiunea d-lui Ortiz:

„*Dieni di sonno gli uccellini
„ai nidi si raccolgono,
„si nascondono fra i rami....
„buona notte!”*

A dispărut locuțiunea adverbială riterată „*a schiera a schiera*”, care nu figurează în textul lui Eminescu și aduce un înțeles superflu. A introdus *notte* care corespunde exact cuvântului *noapte*, în locul lui *sera* existent în vers pentru trebuințe de rimă.

Înarmat cu această normă, d-rl Ortiz a tradus întreaga lirică a lui Eminescu, pe care a precedat-o de un studiu biografic. Vicața chinuită a „*poetului codrilor și izvoarefer*” și opera lui de lirism reflexiv va merge departe în țara poeziei, să ducă și pe alte căi numele românesc, cunoscut până astăzi cu altă faimă. După Creangă tradus mai anii trecuți în englezește și Sadoveanu în limba italiană, Eminescu în graiul poetului florentin este un pas în Occidentul Europei, care ne măgulește. Până acum a fost tradus în limba germană și franceză — nu discutăm cum, dar a fost tradus și se putea da o posibilitate intelectualilor cunoscători ai acestor două limbi să țină în mână volumul celui mai valoros dintre poezii noștri. Rămânea însă străină de poeziile sale lumca italiană, accia cu care am avut atâtea legături spirituale încă din veacul trecut. Lipsa aceasta este împlinită prin ostencala, cunoașterea și gustul d-lui R. Ortiz. O nouă punte de comunicare a fost svărlită între cele două colțuri. Câștigul nu se poate preciza imediat, roadele se vor vedea mai târziu.

Așa cum este tipărită *Biblioteca sansoniana straniera din Florența*, este o garanție că va putea străbate în straturile cititorilor. I se face cinstea lui Eminescu, să stea alături de marii poeți ai lumii: Goethe, Shakespeare, Byron, Molière, Cervantes, etc., și i se dă auterului în chipul acesta, un mijloc de a se recomanda singur, prin ansamblul celorlalți. D-rl Ortiz s'a îngrijit, așadar, nu numai de traducere, ci și de soarta răspândirii ei. Atât versiunea franceză cât și cea germană, prin felul cum au fost

editate, s'au limitat la o circulație redusă. Bine rânduită, cea italiană va produce răsufnet mai amplu și nu va trece numai ca o noutate de librărie. *Biblioteca sansoniană străină* nu afișează doar ultima noutate, ca orice bibliotecă ca sta totdeauna la îndemână este oricând de actualitate și se consultă.

*

Nenorocul vieții l-a urmărit pe Eminescu și dincolo de mormânt. Până acum bronzul chipului său nu s'a ridicat în capitală în orașul în care și-a duminat o bună parte din vigoare și de opera lui nimeni nu s'a îngrijit să apară într'o ediție critică, într'alta populară sau să fie prezentată în solemnitate distinsă și sărbătorească pentru intelectualii cari citesc în ea ca în Sf. Scriptură. Il avem în aceleași sdrunțe umile de hârtie gazetărească și de text profanat. Tălmăcirea d-lui Ortiz este echivalentă cu o modestă compensație. Este o satisfacție care ni se dă în lipsa altora. Poetul magic, poetul profet, cu grai vrăjtit, își are chipul și sufletul cioplit în marmură curată și este așezat într'o nișe de cinste, în columbarul cu cenușe sacră unde se află nenumărate fride cu icone și urne de cântăreți vestiți ai omenirii. Vor trece și se vor opri în fața lui suflete multe și vor sorbi un strop din arta în care s'a coborât eterna frământare a omului și a etnosului românesc.

Const. D. Ionescu

Un Erou conștient de jertfirea lui.

Ar trebui să se uite unele lucruri scrise prin cărți sau reviste — fie că s'au scris cu voce, fie fără voce.

Dar, iată că revista „Ritmul Vremii” nr. 10 din Octombrie 1927, revine asupra articolului „O victimă regală” al D-nei Bibescu, publicat în „Illustration” No. 4404, din 30 Iulie, acest an.

Și revenim cu gândul, nu numai de a motiva, dar chiar de a îndreptăși cele scrise de D-na Bibescu cu privire la marele nostru Rege disparut. Mai mult încă: „Ritmul Vremii” prin scrisul D-lui N. N. Crețu, îmbracă intrucăva „vorhărie” — cauză serie — de cuconiță capricioasă a D-nei Bibescu, într'o aurcolă de *gratie, simetă, inteligență și mult talent*, ca și cum prin aceste calități s'ar putea ierta veninul ce se strecoară printre vorbe, conștient sau inconștient.

Noi, *Românii*, am cunoscut pe Regele Ferdinand, în clipe hotărâte pentru neamul nostru și l-am văzut *mare și bun*; l-am văzut *om desăvârșit*... l-am văzut modest și delicat și totuși *hotărât la fapte mari*; i-am pătruns inteligența și scripitoare, i-am simțit erudismul de cătrurar pățimaș — pe care D-na Bibescu îl scoate la iveală — și totuși, l-am văzut *stând neclintit pe cel mai mare câmp de luptă*. A fost „Omul” căruia — rog pe D-na Bibescu să-mi îngăduie să-i spun — nu a știut să-i pătrundă nici să-i înțeleagă — subtil — adevărata și fire de bărbat, deși l-a cunoscut în toate manifestările vieții Lui și aceasta, din cauza unui defect pur feminin.

Nici noi, nici Istoria nu se interesează de vicața intimă și micile loviri meschine ale vieții zilnice, când este vorba de un om (nu zic „Rege” în înțelesul medieval și absolutist al D-nei Bibescu), dar de un om întreg la suflet, conștient de destinele unei țări, a cărei conducere a primit-o de bună voce.

Noi *Românii* și *Românce* nu putem ierta „umanizarea până la înjosire” — pe care „Ritmul Vremii” o găsește foarte naturală — a Acelui care nu a putut fi niciodată o *victimă regală, ci totdeauna erou conștient de jertfirea Sa!*

Am fi iertat D-nei Bibescu dacă scria articolul din *Illustration*, Regele Ferdinand

fiind în vicață: era mai demn, mai nobil, Cel atins putând să se apere. După moarte mărunțișurile și nimicurile din vicața unui om, nu mai pot avea nici un interes, căci moartea — prin puterea ei — eterizând tot ce este pământesc, topește odăfă cu trupul care moare, *micul, meschinul și urâtul* ce ating — în mod natural — chiar și vicața unui om desăvârșit.

Portretul Regelui Ferdinand, așa cum l-a zugrăvit d=na Bibescu, conștient sau inconștient, cu intenția de a-l arăta mai bun sau mai rău, se poate prea bine asemăna nu cu o caricatură executată de un artist — dar cu un desen făcut de un copil ca= picios și îndărătnic, care descriind un om cu trăsături foarte disproportionale, este totuși convins că portretul omului făcut de el, este cel mai frumos portret din lume!

Căutând să pătrunzi portretul Regelui, zugrăvit de d=na Bibescu, începi să ză= rești pe însăși Doamna autoare sub o lumină nu tocmai favorabilă D=sale:

Cine divulgă cu așa ușurință, lucruri mărunte ce n'au pici o însemnătate pentru Viață și pentru Istorie, are un suflet în care nobleța n'a pătruns.

Cine țese unui mort, nu lințoliu de intrigă, are un suflet fără pictate;

Cine se laudă cu o prietenie pe care nu o respectă, nu știe să fie prieten;

Cine este lipsit de *emnie* — calitate de căpetenie a neoașului Român — nu e Român adevărat; iar un străin n'are voie să judece pe acela pe care noi, Românii îl socotim drept Erou al Neamului nostru!

Așa dar, să-mi fie îngăduit a combate pe d=I N. N. Crețu. — dela „Ritmul Vremii”, — de care ce nu mai poate fi vorba de *fineță și inteligentă*, când nu ai știut să analizezi serios un caracter, amestecând cu atâta ușurință, cu atâta mișcare copilă= rească — bunul cu răul, faptele grele prin seriozitatea lor, cu cele mărunte și atât de neînsemnate în mijlecul unei *vieți trăite intens, înțelept și matur*.

Nu stă vina d=nei Bibescu numai în faptul că a îmbrăcat totul într'o *umbră prea tragică*: umbra tragică pe care Doamna autoare, o aruncă asupra vieții marelui Monarh, devine — sub penița d=sale — atât de străvezie, încât vezi dincolo de ea măști — ce rânjesc — de carnaval și melodramă.

Dar trebuie să se uite totul; să uităm cele ce scrie „Illustration” la adresa noas= tră, fiindcă nu ne cunoaște.... nici n'a voit să cerceteze — măcar dacă „Porțile de fier” sunt în România sau nu!

Să lăsăm să treacă totul risipindu-se cu mâna de țărăină ce mai rămâne — după moarte — din trupul omenesc, fiindcă va rămâne ceva etern „*sufletul*”, atât de purificat prin suferințe și prin lupte, atât de mare, atât de frumos, al Celui mai bun și mai viteaz între Regi, Celui mai desăvârșit dintre Oameni, mult iubitorul de popor și țarină românească, Regele Ferdinand I, *erou conștient de jertfirea Lui*.

Eliza V. Vorvoreanu.

Marginallii pentru al doilea volum al „Medelenilor”

Hotarele genurilor literare se șterg astăzi mai mult ca oricând. Transfigurând realitatea prin perspectiva creiatorului, literatura zilei încearcă totuș un efort de mai sinceră cuprindere a vieții și sufletului omenesc în adevărata sa complexitate. Lirismul, epicismul, dramatismul se întâlnesc impletindu-se în aceeași producție spre a cuprinde mai înțelegător realitatea. Romanul trăește deasemeni în con= temporaneitate hrănit de seva celor trei genuri literare. Specificul epic al roma= nului a fost depășit.

„La Medeleni“ se situează în albia aceasta a romanului impur, complex. Lirism abundent mai ales în forma tablourilor naturii, cari inundă prin metafore și acțiunile omenești, dramatism subtilizat în discret pudrate situații și epicism după concepția clasică a liniilor mari și a unei rar atinse obiectivități. Mai ales asupra acestei din urmă calități a lui Ionel Teodoreanu voim să insistăm.

Intr'o mai justă definiție, obiectivitate nu înseamnă anihilarea subiectului contemplator, ci idendificarea lui cu obiectul. Romancierul obiectiv trebuie dar să se coboară în lumea pe care experiența cea mai intimă a vieții sale a cunoscut-o. Printr'un proces de firească simpatie numai această lume va fi mai ușor înțeleasă de el.

E tocmai cazul lui Ionel Teodoreanu. Trăită intens la vremea ei, copilăria și adolescența autorului au lăsat în suflet urme adânci ce se răzbuună pe calea producției literare prin care vârsta pierdută reappare. Starea psihologică a roman-cierului se aseamănă astfel cu a Românilor emigranți în America, despre care un personajiu al romanului povestește cum că pe măsură ce vaporul se depărtează de țară simt din ce în ce mai mult nevoia jocurilor și obiceiurilor românești. În acelaș fel, lăsând în urmă copilăria și adolescența sa, Ionel Teodoreanu simte nostalgia ei și o retrăește pe calea creației. Numai că viața a trecut cu mulți ani peste vârsta de atunci. Reprezentările nu mai pot fi exacte. De-aci tendința de exagerare a gândirii și în genere a psihologiei adolescenței. Deaceea unii găsesc prea inteligentă pe Olguța, prea bărbat pe Dănuț, prea copilăroasă pe Mircea Belmuș, prea femeie pe Rodica. Pare că numai Monica e mai aproape de o realitate de culoare romantică. Autorul a adăugat psihologiei adolescenței lui ceva din ralinăria vieții mature. E un defect desigur, inevitabil însă.

Materia celei de-a II-a părți a „Medelenilor“ o formează —după cum se vede— adolescența eroilor. Asupra ei se deschid două feluri de perspective. Una care privește viața în realitatea ei concretă—planul propriu zis al romanului— și alta care depășind această realitate o pulverizează într'o atmosferă de poezie și vis—planul de poem al romanului. De altfel J. Teodoreanu prin autoanalizele lui Dănuț își dă seama de această dublă realizare ca a unui desen din care radiază un vag de umbre.

Perspectiva deschisă asupra vieții cuprinde din ce în ce mai sigură intrarea a eroilor în adolescență, care pedeoparte păstrează irizările copilăriei iar pe de alta vestește maturizarea. O etapă de pregătire pentru omul de mâine, cu incrușișări de mentalități și concepții deosebite apropiate prin nestatornicia vârstei.

În cadrul acesta se mișcă eroii cuprinși sub acelaș orizont dar manifestându-se după temperamente. În acelaș spațiu de vârstă, viața e trăită totuș și deosebit.

Dănuț realizează pe adoloscențul sănătos încheșat, cu energii maxime ce așteaptă destinderea mușchilor comprimați. Feminătatea îl atrage mai ales sub aspectul ei păgân, sensual. Rodica, Ioana Pallă sunt personificările-tip ale acestei iubiri. Adina răscolește mai adânc întreaga ființă a lui Dănuț sub ambele ei aspecte: sensual și platonice. Alături de scenele celei mai trupești iubiri răsare, ca o floare de mac într'un câmp verde, câte-o situație de o duioasă sentimentalitate: pe' ascuns Dănuț dăruiește trandafirii albi Adinei. Sensualitatea eroului e totuș până la un timp dominantă. Apoi o criză de curată sentimentalitate precipită soluției iubirii pentru ireala Monică într'un cristal de dragoste albă. Paralel cu această ultimă schimbare la față a lui Dănuț se declară și criza talentului său literar. Nu e greu să observi că autorul încearcă aci note autobiografice. Evoluția literară a lui Dănuț dela simple notații—metafore până la roman e idendică cu cea a lui Ionel Teodoreanu.

Psihologia adolescenței se reflectează astfel aproape complet în Dănuț în planurile ei de sensualitate, frăgezime sufletească, năzuinți artistice. În Dănuț se vor fi recunoscut cu individuale retușări, mulți tineri de azi.

Și apoi Monica un chip de duioasă visătoare, mereu egală cu ea însăși și sfântă în iubirea ei pentru Dănuț. Monica intrupează aspectul romantic și unitatea fanatică a tinereții, ce iubește numai odată.

Mircea Belmuș e aproape un echivalent masculin al Monicăi. Adolescența se realizează în el în latura unei precoce seriozități. Corect, de o naivă gravitate, cu o solidă unitate sufletească, M. Balmuș, are menirea de îndrumător al lui Dănuț în realizarea operei sale literare. Afecțiunea sa pentru Olguța e de calitate superioară, discretă, fină, dar puternică. Și iată în sfârșit pe Olguța, personajul-chee al romanului, ștregărișă, de o precocitate neverosimilă, cuprinzând, exuberanța energiilor nebune pe cari le ascunde tinerețea. Ca și în Dănuț, momente de rară distincțiune sufletească întâlnim și la Olguța. Ea e doar cea care precipită apropierea lui Dănuț de Monica. Olguța incorporează astfel tipul „duduei” care subț o dezordonată și șăgalnică suprafață ascunde un delicat fond sufletec.

Analiza celor patru caractere principale a fost necesară pentru a arăta cum pe deoparte vârsta adolescenței e suficient prinsă în diferitele ei laturi, iar pe de alta spre a evidentă o bine susținută simetrie a caracterelor: Mircea Belmuș, Monica, apoi Dănuț, Olguța, inchipuind două categorii opuse ce se asociază nu prin asemănare, ci prin contrast producând duetul Monica—Dănuț. Mircea-Olguța Ar fi de relevat aci arta cu care Ionel Teodoreanu caracterizează precis prin observații de amănunt chiar personajile secundare.

Și-acum cea de-a două perspectivă a operei lui I. Teodoreanu lumina de basm ce iradiază din realitatea cotidiană.

Act prețulm mai ales marea valoare a „Medelenilor.” Căci întreaga operă e pătrunsă de un suflu unic, încheagă o unitară atmosferă de estelism trăit. Eroii iubesc cu toții viața în aspectul ei frumos, grațios, dragălaș, duios, nostalgic și sublim, sunt îndrăgostiți de frumosul formelor sau al fondului sufletec. Deaceea credem că estelicul e categoria sub care eroii „Medelenilor” își trăiesc viața. Și mai ales Dănuț. El o trăește și o vede estetic. De-aci continua tendința de a transfigura înfrumusețând viața prin prisma poeziei, a metaforei cu preferință. Deaceea Dănuț—Teodoreanu e un adevărat Metaforel inundând romanul de imagini, transformându-l într'un inspumat pitoresc balet de metafore.

De o frăgezime totdeauna nouă, imaginea cultivată cu un prețios rafinament devine totuși prin abuz ohoșitoare. De-aci egalitatea de linii a romanului, monotonă, ce îndeamnă la intreruperea lecturii. „La Medeleni” nu poate fi citit dintr'odată.

Abuzul e totuș explicabil. Metafora nu e pentru Ionel Teodoreanu numai un procedeu stilistic. Ea răspunde mai ales unei nevoi de fond sufletec. Ionel Teodoreanu vede viața printr'un ochiu compus din mii de culori scilpitoare. Metafora e singurul material potrivit acestei perspective asupra realității.

Cele câteva observații de mai sus n'au avut o altă menire decât să desvăluie explicând frumosul operei lui Teodoreanu. Dacă unele din ele vor coincide cu cele făcute de alții, cu atât mai bine. Ne dau prilejul să ne verificăm reciproc, prin comparație, impresiile.

Dacă însă vor fi relevat aspecte noi contribuind cu cât de puțin la îmbogățirea frumosului romanului lui Ionel Teodoreanu, satisfacția noastră va fi tot atât de mare ca și a săpătorului din epoca renașterii ce va fi găsit alături de o statuă celebră a unui maestru al antichității o mică dar scumpă bijuterie.

Mihai D. Ralea: Interpretări.)

Metoda criticii literare la d-nul M. Ralea își are un dublu izvor: unul în atitudinea generală critică a „Vieșii Românești”, altul în personalitatea d-sale. Asupra primului izvor s'a insistat îndeajuns în publicistica noastră. «Viața Românească» e prea mult străină și prea puțin românească în critica literară, pe care o încearcă. Luați de exemplu chiar pe d-nul Ralea. Din cinsprezece eseuri prezentate în volumul de „Îndreptări”, zece studiază literatura străină, mai ales pe cea franceză, iar restul de cinci, scriitorii Români. Bine înțeles că aceștia din urmă au activat la „Viața Românească” și sunt, aproape toți moldoveni. De altfel d-nul Ralea iubește mult „fenomenul moldovenesc” și-i caută cu drag întrupările în d-nul Deleauu a lui Ionel Teodoreanu, în *Matci Cantacuzino*. Formulă de caracterizare a spiritului moldovenesc ar fi „romantismul ironic”, o tendință adică de construire prin imaginație împotriva realității și apoi de dărâmare prin ironie a propriului vis. Observația se poate discuta și chiar respinge, dacă ne gândim la personalitățile ce au întrupat cu mai multă pregnanță moldovenismul. Renunțăm însă deocamdată la discuția, care ne-ar ispiti mult.

Dela „Viața Românească”, d-nul Ralea și-a însușit astfel sectarismul, atitudinea superioară față de fenomenul literar românesc, pe care pozitivismul ce-l afirmă câte odată l-ar îndemna totuș să-l înregistreze obiectiv și să-l explice, moldovenismul în felul d-lui Ibrăileanu și o metodă critică ce-și lărgeste perspectivele dincolo de punctul de vedere estetic. De altfel primele două trăsături s'ar putea reduce la „moldovenismul”, care afectează o înăscută superioritate.

În acest cadru, d-nul M. Ralea aduce frumoase calități personale: cultură întinsă pe baze franceze, curiozitate științifică mereu întreținută, posibilitatea de a prinde semnificația generală a fenomenului, elasticitate de comprehensiune și mai ales o entuziasmă finereță.

„Interpretările” adunând articolele publicate în „Viața Românească” destăinuiau toate aceste calități. Despre metoda critică a d-lui Ralea ne-am ocupat și în numărul trecut al acestei reviste. Avem acum prilejul să vedem metoda la lucru și să aducem precizări. Criticul consideră frumosul ca dat ca și d-nul Ibrăileanu de astfel. Scriitorii de care se ocupă sunt astfel de mult recunoscuți, d-nul Ralea explică numai frumosul. Căile pe cari le urmază în această operație sunt multiple.

Reducând opera la câteva aspecte principale, extrăgând acele „*falculles maitresse*” de cari vorbea Il. Tainț, fără a le pluraliza însă caută explicarea lor în psihologia sau chiar biologia autorului. Metoda literară a lui Proust e astfel explicată prin bergsonismul autorului, care urmărește viața însinuându-se în ea, subtilitatea aceluiaș Proust prin origina sa etnică, obiectul de studiu al lui Balzac prin sociologia sa în spirit marxist, preferințele sociale ale lui Ionel Teodoreanu tot pe cale socială. Ceeace e mai interesantă e explicarea, pe care d-nul Ralea o încearcă pe cale biologică sau fiziologică. Imaterialitatea poeziei lui Rainer Maria Rilke s'ar datoră astfel faptului că numărul de globule albe ale sângelui întrece pe cele roșii. E o soluție prea materialistă, care poate miră astăzi. Dar acolo unde d-nul Ralea se dovedește cu adevărat maestru e în eseurile în care domină metoda psihologică sau sociologică. Un admirabil portret filosofic și psihologic ne-a dăruit în „La moartea lui Anatole France”. Întălnim de asemeni repetate aplicații de psihologie asupra operei lui Th. Hardy. Metoda sociologică e cu rod întrebuințată în eseu asupra lui G. Sorel, Balzac.

Aplicate numai în anumite cazuri particulare, metodele nu se valorifică de cât pentru acestea, d-nul Ralea se ferește să dea întemeiere teoretică și generalizare pen-

tru folosirea anumitor metode în anumite cazuri. Ceeace constituie o slăbiciune pentru un spirit filosofic, dar indică o frumoasă cumpănire a posibilităților înăscute ale d-lui Ralea.

Dealtfel ceea ce surprinde la criticul nostru, poate erudit și simpatic pedant câte odată, e vioiciunea, grația, eleganța cu care îmbrățișează opera.

Un spirit „causeur“, cu multe afinități față de impresionismul în critică pe deo- parte, iar pe de alta dornic de elevațiuni filosofice, iață dualismul ce se conciliază în personalitatea d-lui Miltai D. Ralea.

D. Gerariu

Ortodoxismul – axă artistică.

Culturile lumii n'au ajuns la realizări de eternitate de cât în clipa sesisării unui principiu de viață desprins din însăși ființa unui principiu etnic. Ne gândim la rațio- nalismul francez, mai întâiu, captat în gândirea geometrică a lui Descartes, apoi irigând toată literatura clasică a sec. XVII. Spiritul galoroman își dobândește expresia adevă- rată numai la intrarea în această matcă în care însușirile de căpetenie își găsiu cursul firesc. Germania sec. XVIII înflorește în romantism, axa naturală în jurul căreia a oscilat sufletul teutonic în tot evul mediu; accia care creiase catedrale gigante avân- tale spre ceruri, cași codrii Germaniei, ori plămădise visătoarele și sentimentale lieduri. Și Renașterea italiană se produce tot pe temeiuri proprii italiice: misticism creștin altoit pe fond clasic greco-roman.

La noi renașterea se inaugurează prin orientări cari porniau direct din ambianța franceză ajunsă la o etapă de evoluție de absolută încredere în pozitivism. Răsfărângerii din credițul acesta acordat scientifismului a primit și cultura noastră în secolul trecut, fiindcă purtau marca de import care asigură calitatea. De la fenomenul general nu se putea sustrage. De abia cu veacul XX ne întorcem spre religie și numai cu vremea de după război, cu marile frământări de misticism cari stăpânesc lumea. E o revenire pentru noi ce ne socotiam desaxați. Reintrăm în sfera de viață în care am trăit atâta vreme. De la Kogălniceanu încoace se accentuiază continuu românismul sau mai bine : specificul național. Dar acest specific național nu era complet fără cealaltă față, ortodo- xismul. Tendințele de a-l exprima în artă sunt numeroase. Stilizările de desen în linii moi bizantine înfrățite cu concepția florilor oltenești de covoare, ne pun în poziția de a dovedi că, folosind ceea ce a creiat trecutul, putem să producem noutăți exclusiv ro- mânești, perfect diferențiate de ale celorlalte popoare. Ortodoxismul românesc care s'a exteriorizat în planul bisericilor și s'a zugrăvit pe tâmpile de altare, devine crez artistic al generației actuale. Curentul însă are de ajuns mai departe, în literatură. Lirismului peczici culte îi rămâne să culegă firul motivelor religioase; epicei să plăsmuiască taina atâter vieți trăite în frica unei credințe de curățenie și simplitate. Duhul misticismului ortodox românesc așteaptă să fie suflat peste scrisul nostru. Când se va plămădi, prin creațiunile marilor predestinați pe cari neamurile îi trimet din adâncurile lor, acestea vor fi tot atât de românești ca și ale lui Creangă ori Coșbuc.

Const. D. Ionescu

Criză de tipar.

Abundența în apariție era un fenomen constant al toamnelor. Se repetă cu exactitate odată cu desprinderea de pe ramuri a primelor frunze roșii și cu petrecerea în zările fumurii a celor din urmă cocoare. Par că era o necesitate fixată de legi perpetue, ca viața scrisului să înceapă la încetarea vieții naturii. O cufundare în lumea gândurilor când decorul intra în agonie. Crepusculul vieții vegetale era în permanentă alternanță cu răsăritul vieții cărților. O compensație firească dictată de o rânduire a lucrurilor. Ne deprinsesem astfel și așteptam ca odată cu crisantemele toamnelor să înfloriască și vitrinele librăriilor. Așteptam zilele cenușii și serile cu fior de vânturi pe la ferești, să gustăm în liniștea și căldura de lângă sobă pagini noi.

Anul acesta însă, jalea care se răsfirea din natură nu e atenuată cu bucuria de altădată. Cărțile n'au eșit încă și cele vestite să apară sunt prea puține. Revisitele încețază, unele de tot, iar altele mor lent printr'o amânare de periodicitate. Reflexele mișcărilor economice se arată și în domeniul acesta. Vipia distrugătoare care a ars câmpurile verii ne urmărește până dincolo de pragul iernei. Amintirile toamnelor de odinoară și perspectivele bilanțului anului acesta ne-au îndemnat să ne oprim o clipă în preajma faptului și să-l prezentăm cu toată mâhnirea.

I. Cetină.

BCU Cluj, "Scrisul Românesc" — Craiova Library Cluj

După revistele cu viață scurtă, dintre cari unele n'au viețuit nici măcar un an, Craiova ne dă din nou o publicație temeinică. Ținând seama de conducător, d-nul D. Tomescu, avem nădejdea întrecăgă că va dăinui și va rodi ca altă dată „Ramurile”. Inspirați din aceleași crez cași „Ramuri”. „Scrisul românesc” este pe linia sămănătorii, un steag al tradiționalismului novator și larg înțelegător.

Cele două numere apărute până acum ne îndreptătesc să socotim revista ca produs al unei grupări însuflețită omogen de aceleași credințe. Din cei vechi: Ion Agârbiceanu, din cei noi: Cezar Petrescu pentru proză, iar poezia e reprezentată prin Ion Pillaf. Această singură enumerare, fără a mai face și altele, ne arată că, deschizând paginiile revistei, nu vei avea neplăcuta impresie sa te trezești într'un magazin literar, cum din păcate sunt multe.

Pentru directiva critică, personalitatea d-lui D. Tomescu, care a militat totdeauna pe același drum, este o garanție. Spre deosebire de alții, d-șsa nu și-a schimbat convingerile și n'a activat pentru alcătuirea de cenacluri. Și-a spus părerea cinstit ori de câteori i se prilejia, cu riscul de a nemulțumi poate chiar și pe cei din jurul său cu care plecase la drum.

Când l-am revăzut întors acum câțva timp în urmă la „Ramuri”, ne-am bucurat și bucuria ne-am mărturisit-o. Claritatea scrisului d-sale și vederile poate erau necesare în epoca șarlatanismului și cosmopolitismului zilelor noastre. D-șsa n'a rămas însă la „Ramuri”. Și-a constituit un post nou. Și e mai bine. Perspectivele neului câmp literar cer o altă formație, steag nou și metereze de curând construite.

D-lui D. Tomescu, întors recent din sbuciumul gazetăresc și așezat din nou în preocupările de odinoară, îi dorim voce bună în activitatea ce o desfășoară, celer din preajma sa o salutare de simpatie, iar noii reviste îi dorim izbândă.

I. Cetină.

PRĂZNUIRI

Trei sferuri de veac de la moartea lui N. Bălcescu

S'au împlinit în toamna anului acestuia și ne poartă cu sufletul la întreaga frământare a secolului trecut, la nodul hidrografic al revărsărilor forțelor românești în altă direcție de cât albia în care curseseră până atunci. Este întoarcerea care se execută de la Răsărit spre Apus și care a creat statul și societatea actuală românească. În opera aceasta de îndrumare de la civilizația orientală și balcanică spre lumea apusului și a latinității N. Bălcescu are rol de căpetenie alături de toți ceilalți *patruzeci opitiști*.

Dar, mai mult de cât toți, el aduce însușiri pe cari nu le găsim la ceilalți comitoni: credința nesfârșită de stânca fatalităților că biruința trebuie să vină, sinceritatea cuvântului, profetia luminată de căldura simțirii sale naționale și iubirea fără de sfârșit pentru clasa plugarilor,

Din aceste isvoare binecuvântate ale spiritului său s'au încheat „*Istoria Românilor supt. Mihai-Viteazul*”, „*Puterea armată la Români*” și nenumărate lucrări minore, cari năzuiau întoarcerea zlielor glorioase ale trecutului. Ceea ce a picurat scriitorul în pagini de carte, în intimitatea singurătății sale, arăvnit omul de acțiune să înfăptuiască. Organizarea societății (Frăție-dreptate), are inițiativa mișcării, colindă țările, bată la poarta marilor conducători ai statelor europene, ca să-i convingă de necesitatea unei creațiuni politice românești, independentă și tare. Printre cei dintâi cugetători politici ai veacului al 19, N. Bălcescu a văzut și relațiile noastre cu popoarele din afară. Iată prin poziția noastră geografică, Bălcescu a avut viziunea unei politici externe, de alianță cu popoarele neslave pentru a se face față panslavismului.

Cum a pribegit ca victimă a revoluției din 1848 și a cutreerat lumea pentru a innoda raporturi între noi și cabinetele statelor europene, tot așa și-a irosit puterile spre a compune constelația politică din care credea că avea să iasă rezistența statului românesc. Cu gândul acesta în suflet a încercat să împace pe Ardeleni cu Ungurii și astfel, dacă nu izbutește mișcarea de emancipare dinnăuntru, cel puțin să vină mântuirea din afară.

A trăit numai din nădejde, distinsc și renăscute una după alta. Când i se nimicia o faptă începută și se dăra un plan urzit năștea cu vigoare alt plan și purceda la alt act. S'a jertfit pentru mila și dragostea neamului și vieța lui e o tragedie a durerii alimentată de un vis continu, fără bucuria succesului. Par'că a fost necesară jertfa lui pentru mântuirea neamului, fiindcă mântuirea a venit după moartea lui și el n'a cunoscut-o. Dar a trăit visul intens și l'a prefăcut în realitate. În sufletul lui de profet al ridicării noastre s'a sălășluit convingerea. biruinții, a crescut zi de zi și visul s'a confundat cu însăși realitatea eroică a viziunii.

Asupra unera din luptăterii reinvierii noastre poate să stârniască o clipă învinuirea de vanitate, de profit personal, de ridicare la conducere, chipul lui Bălcescu rămâne neprihănit. Când a avut demnitatea a respins-o și s'a mulțumit numai cu o umilă slujbă în guvern. Ca un Cristos al izbăvirii naționale, în amintirea noastră și a posterității chipul lui e o icoană curată.

I. Cetină.

O biruință a literaturii autohtone.

Premiul Nobel a fost acordat anul acesta scriitoarei italiene Grazia Deledda, Academiciană. Suedezii au apreciat provincialismul literaturii acestei scriitoare, lumea unică și meclagurile Sardiniei înfățișate în romanele sale. Încăodată se impuse de ceruri cari consacră, superioritatea specificului uman față de nota cosmopolită a literaturii fără patrie. Sufletul fatalist, existența tragică a Sardului și natura sălbatică a insulei

s'au transpus în arta Graziei Deledda și numele scriitoarei a trecut de țărâmurile ostrovului său, s'a vestit peste toată peninsula, iar în 1927 a fost cinstit de toată lumea.

Și totuși Grazia Deledda a scris și romane al căror subiect nu se desfășoară în Sardinia. Ca să varieze a schimbat ambianța și și-a ales croii din afară de linia litoralului sardinian, plasându-i, bine îțeleș, în mediu străin. Dar acestea nu s'au ridicat în fața juriului și nu i-au adus coroana de lauri.

Consacrarea Graziei Deledda de către străinătate urmează pe cea făcută întâi de compatrioții săi și pentru aceleași motive.

În decernarea premiului noi vedem mai mult de cât răsplata unui talent; este triumful literaturii cu caractere autohtone. Și cu toate acestea mai sunt la noi oameni cari se agită cu desnădejde în susținerea canoanelor moderniste, fără raport cu pământul și oamenii. Premiera recentă e o lecție repetată. Dar, în deobște noi nu folosim decât pildele tronate ale Europei apusene, iar pe cele vrednice de urmat le ignorăm.

I. Celliș.

Primate la redacție:

CĂRȚI

Ion Clopoșel	Antologia scriitor. români după 1821	„Sămănătorul“—Arad
Al. Popescu-Telega	Asemănări în folklorul român și iberic	„Priet. Științei“—Craiova
Gh. Gh. Antonescu	Universitatea, învățăm. și cult. satelor	Vălenii de Munte
Căp. N. Cerbulescu și N. Oancea	} Căntece patriotice și populare	Sibiu 1927
P. Gârboviceanu		Minoritățile din România
Sandu Teleajeu	Moșnenii — dramă 3 acte	„Diecezana“ — Arad
Barbu Lăzărcanu	Ursitul fetelor și al vădanelor	„Ancora“ — București

REVISTE, ZIARE.

<i>Transilvania</i> : Sibiu.	<i>Glasul Ardealului</i> : Cluj.
<i>Arhivele Oltenești</i> : Craiova.	<i>Duminea Poporului</i> : București.
<i>Societatea de mline</i> : Cluj	<i>Flamura</i> : Craiova.
<i>Grafica Română</i> : Craiova.	<i>Gândirea</i> : București.
<i>Revista gen. a învățământ.</i> : București.	<i>Natura</i> : București.
<i>Ideia Europeană</i> : București.	<i>Ramuri</i> : Craiova.
<i>L'Europa orientale</i> : Roma-Italia.	<i>Cultura poporului</i> : București.
<i>Libertatea</i> : Orăștie.	<i>Someșul</i> : Dej.
<i>Viața literară</i> : București.	<i>Căminul</i> : Focșani.
<i>Gândul nostru</i> : Iași.	<i>Foaia Diecezană</i> : Caransebeș.
<i>Orpheus</i> : București.	<i>Renașterea</i> : Cluj.
<i>Clipa</i> : București.	<i>Școala Bănăjeană</i> : Caransebeș
<i>Convorbiri literare</i> : București.	<i>Tribuna Nouă</i> : Arad
<i>Făt frumos</i> : Suceava.	<i>Tribuna</i> : T.-Severin.
<i>Cosnuziana</i> : Cluj.	<i>Propilee literare</i> : București.
<i>Banatul</i> : Timișoara.	<i>Sinleza</i> : București.
<i>Universul literar</i> : București.	<i>Mărgăritare Basarabene</i> : Chișinău
<i>Graiul Românesc</i> : București.	<i>Tara Noastră</i> — Cluj
<i>Răsăritul</i> : București.	<i>Familia — Oradea Mare</i>
<i>Realitatea</i> : Cluj.	<i>Adevărul literar</i> — București
<i>Floarea Soarelui</i> : București.	<i>Scrisul românesc</i> : Craiova

Redacția și Administrația: Turnu-Severin
Strada Decebal

BCU Cluj / Central University Library Cluj

**„Ești Datină, stăpâna noastră bună.
Ne logodești cu brazda de pământ,
Ne înfrăjești cu gloria străbună
Ne ești, iubito, leagăn și mormânt.”**

G. V.

TURNU-SEVERIN